

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE DİL
BİLGİSİ SUNUMUNUN İÇSEL TUTARLILIĞI: YENİ İSTANBUL
ÖRNEĞİ**

AYŞE KOCABAŞ

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ KADRİ KURAM

BARTIN-2023

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI

**TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE DİL BİLGİSİ
SUNUMUNUN İÇSEL TUTARLILIĞI: YENİ İSTANBUL ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe KOCABAŞ

BARTIN-2023

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Dr. Öğr. Üyesi Kadri KURAM danışmanlığında hazırlamış olduğum “TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE DİL BİLGİSİ SUNUMUNUN İÇSEL TUTARLILIĞI: YENİ İSTANBUL ÖRNEĞİ” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

24.08.2023

Ayşe KOCABAŞ

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın yürütülmesinde, oluşmasında ve bitirilmesinde desteğini, yardımını hiç eksik etmeyen, benimle sürekli çalışan, tezimde çok emeği olan kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Kadri KURAM'a, her zaman yanımda olan, desteğini hiç eksik etmeyen dostlarım ve aileme teşekkür ederim.

Ayşe KOCABAŞ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE DİL BİLGİSİ SUNUMUNUN İÇSEL TUTARLILIĞI: YENİ İSTANBUL ÖRNEĞİ

Ayşe KOCABAŞ

Bartın Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Yabancılara Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Kadri KURAM

Bartın-2023, sayfa: 68

Bu çalışmanın amacı yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı* Setinin dil bilgisel sunum açısından içsel tutarlılığının incelenmesidir. Çalışmada *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı* Setinin dil bilgisel açıdan içsel tutarlılığı incelenmiş ve bu konuda *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı* setinde verilen dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıraları uyumluluğu, dil bilgisel öğelerin (örneğin eklerin) işlevleri sıralı ve madde şeklinde verilmesi, dil bilgisel öğelerin tanımlanmayan ancak örneklerde veya alıştırmalarda görülen işlevleri bulunması, verilen alıştırmaların hedeflenen dilbilgisi konusundan farklı cevaplara açık olup olmadığı alt problemleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada örnek olarak *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı* Seti kullanılmıştır. Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yöntemi olan doküman analizi yöntemine başvurulmuştur. Bu çalışma sonucunda Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı* Setinin dil bilgisel sunum açısından içsel tutarlılığının nasıl olduğu, dil bilgisel öğretimin nasıl yapıldığı alt problem cümleleri çerçevesinde incelenmiş ve kullanılabilir olma durumu hakkında değerlendirmeler yapılarak araştırma sonucunda şu bulgular tespit edilmiştir; *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı* Setinde dil bilgisi açıklamaları ve örnek

sıralaması arasında bir uyumsuzluk olduğu sonucuna varılmıştır. İncelenen kitap setinde A1 seviyesinde 2, A2 seviyesinde 2, B1 seviyesinde 4, B2. Seviyesinde 2, C1 seviyesinde 7 tane bulunduğu tespit edilmiştir. Dil bilgisel öğelerin işlevlerinin sıralı ve maddeli şekilde verilmemesi sorunu ile, A1 seviyesinde 0, A2 seviyesinde 5, B1 seviyesinde 4, B2 seviyesinde 3, C1 seviyesinde 11 kez karşılaşılmıştır. A1 seviyesinde 0, A2 seviyesinde 2, B1 seviyesinde 1, B2 seviyesinde 2, C1 seviyesinde 7 kez öğretilmesi hedeflenen bir dil bilgisel öğenin tanımlanmayan ancak örneklerde veya alıştırmalarda karşımıza çıkan işlevleri olduğu görülmüştür. Son olarak, Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı Seti alıştırmaların hedeflenen dilbilgisi konusundan farklı cevaplara açık olup olmadığı açısından da sorgulanmıştır. Bu açıdan A1 seviyesinde 1, A2 seviyesinde 2, B1 seviyesinde 4 B2 seviyesinde 2, C1 seviyesinde 4 örnek bulunmuştur. Bunların dışında sistematik tekrar göstermeyen ancak dil bilgisi öğretimini etkileyebilecek 7 adet sorun tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dil bilgisi öğretimi, içsel tutarlılık, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, yeni İstanbul uluslararası öğrenciler için Türkçe ders kitabı seti

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

PRESENTATION OF GRAMMAR IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE: THE CASE OF YENİ İSTANBUL

Ayşe KOCABAŞ

Bartın University

Graduate School

Department of Teaching Turkish as a Foreign Language

Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Kadri KURAM

Bartın-2023, pp: 68

The goal of this thesis is to investigate the internal coherence of the grammar sections in *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler için Ders Kitabı*, a course book frequently used for teaching Turkish as a foreign language. The internal coherence of the book refers to the following matters: coherence of the semantic descriptions of grammatical forms (for example suffixes) and their examples, presentation of semantic descriptions in an orderly manner, whether all of the functions of grammatical forms found in examples and exercises are available in grammatical descriptions and exercises are open to grammatical forms other than the ones intended as a teaching material. The research here is limited to *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler için Ders Kitabı*. The method is document analysis, a qualitative method. The analysis returned some valuable results as to whether *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler için Ders Kitabı* presents internal incoherence and whether the book is a suitable material for teaching Turkish as a foreign language. The order of the grammatical descriptions and their examples do not match two times in A1, A2 and B1, four times in B1, and seven times in C1. Grammatical descriptions are not itemized and ordered five times in A2, four times in B1, three times in B2 and eleven times in C1. The grammatical items were tested or exemplified without being described two times in A2 and B2, once in

B1, and seven times in C1. Finally, one exercise item in A1, two exercise items in A2 and B2, four items in B1 and C1 are open to grammatical constructions other than the constructions intended as the correct as the correct answer. In addition to these, seven non-systematic issues were document in the level between A1 and C1.

Keywords: Grammar teaching, internal coherence, new İstanbul Turkish for international students, teaching Turkish as a foreign language

İÇİNDEKİLER

BEYANNAME	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
KISALTMALAR	xii
TABLolar DİZİNİ	xiii
1.GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu	2
1.2 Araştırmanın Amacı	2
1.3 Araştırmanın Önemi	3
1.4 Sayıtlar	3
1.5 Sınırlılıklar	4
2. LİTERATÜR ÖZETİ	5
3. KURAMSAL ÇERÇEVE	9
3.1 Dil	9
3.2 Dil Bilgisi	9
3.3 Yabancı Dil Öğretimi.....	9
3.4 Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri	11
3.4.1 Dilbilgisi- Çeviri Yöntemi	11
3.4.2 Doğal Yöntem	12
3.4.3 Doğrudan / Düzvarım Yöntem	12
3.4.4 İşitsel- Dilsel Yöntem.....	13
3.4.5 Berlitz Yöntemi	13
3.4.6 Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi	13
3.4.7 Sessiz Yol Yöntemi	14
3.4.8 Telkin Yöntemi.....	14
3.4.9 Sözlü Yöntem.....	15
3.4.10 İletişimsel Yaklaşım ve İletişimsel Dil Öğretimi	15
3.4.11 Seçmecî Yöntem	16
3.5 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi.....	16

3.5.1 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dil Bilgisi	18
3.5.2 Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretimi ..	19
3.6 Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni.....	20
4. MATERYAL VE METOT	24
4.1 Araştırmanın Yöntemi.....	24
4.2 Araştırmanın İnceleme Nesnesi.....	24
4.3 Verilerin Analizi	24
5. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	26
5.1. Kitapta verilen dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıraları	26
5.2. Dil bilgisel öğelerin işlevlerinin sıralı ve maddeli şekilde verilmesi	36
5.3. Dil bilgisel öğelerin tanımlanmayan ancak örneklerde veya alıştırmalarda görülen işlevleri	45
5.4. Verilen alıştırmaların hedeflenen dilbilgisi konusundan farklı cevaplara açık olması	50
5.5 Diğer Sorunlar	57
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	62
KAYNAKLAR	65
ÖZGEÇMİŞ	Error! Bookmark not defined.

KISALTMALAR

AOÖÇ	: Avrupa Ortak Öneriler Çerçeve Metni
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TİKA	: Tür İş Birliği ve Koordinasyon Başkanlığı
TÖMER	: Türkçe Öğretim Merkezi
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu

TABLULAR DİZİNİ

Tablo	Sayfa
<u>No</u>	<u>No</u>
3.1: Diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi dil bilgisi ölçütleri.....	20
3.2: Dil bilgisel yetkinlikler tablosu	22
5.1: Kitapta verilen dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıraları.....	35
5.2: Dil bilgisel öğelerin işlevlerinin sıralı ve maddeli şekilde verilmesi	36
5.3: Tanımlarda olmayan, örnek ve alıştırmalarda görülen işlev sayısı	45
5.4: Alıştırmaların hedeflenen dilbilgisi konusundan farklı cevaplara açık olması.	58
5.6: Diğer problemler.....	Error! Bookmark not defined.

1.GİRİŞ

Dil, insanların bir arada olmasını sağlayan ve iletişim kurmasına yardımcı olan bir araçtır. Dünyada farklı birçok dil vardır. İnsanlar ticaret, turizm, eğitim gibi birçok gereksinimlerinden dolayı iletişim kurmak için birbirlerinin dilini öğrenmek zorundadırlar. Günümüzde uluslararası ekonomik ve jeopolitik konumdan dolayı öneme sahip olan ülkelerin dili pek çok insan tarafından öğrenilmektedir. Son yıllarda çok öğrenilen dillerden biri de Türkçedir. Türkçenin yabancılar tarafından öğrenilmesi Türkçenin nasıl öğrenileceği, öğretileneği ve öğretim yöntemlerinin ne kadar doğru olduğu sorularını gündeme getirmiştir. Her dilin yapısı farklı olduğu için bütün dillerde kullanılan yöntemlerin Türkçe için de uygun olduğu kabul edilemez. Bu sebeple Türkçenin yapısı göz önüne alınarak Türkçe öğretimi gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır.

Dil öğrenmede dört beceri bulunur. Bu beceriler, okuma-anlama, dinleme, yazma ve konuşmadır. Dil düzen içinde oluşan bir yapıdır (Erdem ve Çelik, 2011). Bu yapının birçok kurallı, anlamlı ve düzenli öğe şeklinde olmasını sağlayan dil bilgisi, dildeki sistemliliği hedefleyen alandır (Erdem ve Çelik, 2011). Ergin'e (1995) göre dil bilgisi bir dilin ses, kelime ve kelime grupları gibi öğeleri ile bunların cümle içindeki görevlerini ortaya koyan kurallar bütünüdür. Türkçe dil bilgisi bakımından birçok dilden farklı bir yapıya sahiptir. Türkçenin böyle bir yapıya sahip olması sözcük dizilişi, biçimsel özellikleri ve ses bilimsel özelliklerinden kaynaklanan bir durumdur. Türkçenin sahip olduğu yapı, okuma-anlama, dinleme ve konuşma becerilerinin hepsini etkilemektedir. Bu bakımdan yabancılar için Türkçe dil bilgisi konularının önemi yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere kavratılmalıdır.

Türkiye'de yabancı dil olarak Türkçe öğretimi halk eğitim merkezlerinde, özel kurslar ve TÖMER'lerde yapılmaktadır. TÖMER'lerin amacı başta üniversite öğrencileri olmak üzere Türkçe öğrenmek isteyen yabancılar Türkçeyi öğretmektir. Türkçe eğitimlerinin büyük oranı TÖMER'lerde yapılmaktadır. Son yıllarda Türkçeye olan rağbet önceki yıllara oranla artmış ve buna bağlı olarak alanda birçok eksik fark edilmiştir. Bununla birlikte başta TÖMER'ler olmak üzere diğer kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanmış birçok kitap bulunmaktadır.

Türkçe öğretiminde kullanılan materyaller arasında ders kitapları büyük bir öneme sahip olmakta ve ders kitapları öğreticiye ve öğrenciye rehberlik etmeye çalışmaktadır. Bu kitaplarda

günlük hayatta kullanılan birçok ifade ve bilgilere yer verilmektedir. Ders kitaplarında günlük ifadelerin yanında okuma-anlama, dinleme ve konuşma becerileri de bulunmaktadır. Bu nedenle yabancılar için Türkçe öğretimi ders kitapları hazırlanırken birçok özelliğe dikkat edilmesi Türkçeyi öğrenenler için büyük önem taşımaktadır.

1.1 Problem Durumu

Türkçe öğretiminde kullanılan materyaller arasında ders kitapları büyük bir öneme sahip olup öğrenciye rehberlik etmeye çalışmaktadır. Bu nedenle yabancılar için Türkçe öğretimi ders kitapları hazırlanırken birçok özelliğe dikkat edilmesi Türkçeyi öğrenenler için büyük önem taşımaktadır. Yabancılar Türkçe öğretimi alanında kullanılan okuma- anlama, dinleme ve konuşma becerilerinin Türkçe öğrenenlerin zihninde doğru bir dil bilgisi yapısının olması için yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında dil bilgisi yapısı ve öğretimine özen gösterilmeye çalışılmalıdır. Bu çalışmada, Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı Setinin dil bilgisi sunumu açısından içsel tutarlılığı incelenmiştir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Dil bilgisi, dil öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Dil öğretimi becerileri olan dinleme, konuşma, okuma ve yazmanın yanında bu becerilerin hepsini kapsayan diğer bir alan da dil bilgisidir. Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan kitaplarda dil bilgisi aktarımının seviyeye uygun ve birbiri ile tutarlı sıralı örnekler ile verilmesi öğrencinin dil bilgisi öğrenimini kolaylaştıracaktır. Bu doğrultuda yapılacak incelemelerin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarına veri sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Öğretim Seti; A1, A2, B1, B2 ve C1 kitaplarını incelemek, kitapların dil bilgisi anlatımlarının içsel tutarlılıklarını, örneklerin uyumunu ve öğrenciye anlatılan dil bilgisi konularının sunulmuş şeklini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda “Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan Yeni İstanbul Yabancılar Türkçe Öğretimi Setinin içsel tutarlılığı nedir?” sorusuna cevap aranmaktadır. Bu soruya cevap vermek için aşağıda alt problemlere cevap aranacaktır:

- Kitapta verilen dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıraları uyumlu mudur?

- Dil bilgisel öğelerin (örneğin eklerin) işlevleri sıralı ve madde şeklinde verilmiş midir?
- Dil bilgisel öğelerin tanımlanmayan ancak örneklerde veya alıştırmalarda görülen işlevleri bulunmakta mıdır?
- Verilen alıştırmalar soruları hedeflenen dil bilgisi konusundan farklı cevaplara açık mıdır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Küreselleşen dünya, ülkelerin jeopolitik konumları ve ülkeler arası ticaret gibi birçok sebeple birlikte ülkeler birbirlerinin dillerini öğrenmeye başlamıştır. Dilini öğrenmek istedikleri ülkelerden biri de Türkiye olmuş ve yabancı dil olarak Türkçe öğrenimi ve öğretimi önem kazanmıştır. Türkçeye olan bu talep ile yabancılar için Türkçe alanında birçok ders kitabı yazılmaya başlanmıştır. Yabancılar Türkçe öğretimi alanında birçok soruya cevap aranmakla birlikte ortak bir müfredat da bulunmamaktadır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi bugün birçok üniversite ve dil merkezlerinde yapılmaktadır. Üniversite ve dil merkezlerinde Türkçe öğretmek için kullanılan Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı Seti, A1, A2, B1, B2 ve C1 ders kitapları dil bilgisi konuları ve dil bilgisi örnekleri bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Son yıllarda Yabancılar Türkçe öğretimi kitaplarında Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesine (AOÖÇ) uyulmaya çalışılsa da yabancılar Türkçe öğretiminde ortak bir müfredat halen bulunmamaktadır. Bu sebeple fonksiyonlar, gramer sıraları farklılıklar göstermektedir. İncelediğimiz bu ders kitaplarında yer alan dil bilgisi konularının ve alıştırmalarının, eksiklikleri ve yanlışlıkları tespit edilip bunlara dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

1.4 Sayılılar

Araştırma kapsamında kullanılan Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı Setinin Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni 'ne uygun hazırlandığı varsayılmaktadır.

1.5 Sınırlılıklar

Araştırma kapsamında Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı Seti A1, A2, B1, B2 ve C1 seviyeleri kullanılmıştır. Araştırma kitaplarda yer alan dil bilgisi konularının içsel tutarlılıkları, fonksiyonların veriliş, örnek fonksiyon uyumları ve gramer anlatımlarıyla ilgilidir. Araştırma Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı Seti, A1, A2, B1, B2 ve C1 seviyelerinin 2022 yılındaki 4. baskısı ile sınırlıdır.

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Çalışmanın bu bölümünde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde dil bilgisi, dil bilgisi öğretimi ve dil öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki dil bilgisine yönelik yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Fidan (2016), “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ders Kitaplarındaki Dilbilgisi Konuları ve Öğretmen- Öğrenci Görüşleri” adlı çalışmasında kitaptaki dil bilgisi konularını dil seviyelerine göre karşılaştırmayı ve bu konudan öğrenci ve öğretmenin etkilenip etkilenmediği ile ilgili öğrenci ve öğretmen görüşlerini incelemektedir. Çalışmanın sonucu olarak incelenen kitapların dilbilgisi sıralarının birbirinden farklı olduğu, her kitap setinde dilbilgisi konularının farklı farklı seviyelerde verildiği, bu durumun eğitime farklı bir kurumda devam etmek isteyen bir öğrenci açısından kurumlar aynı kitapları kullanmadığı takdirde sorun olabileceği, öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ise öğreticilerin kullandıkları kitapları yeterli görmedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Avcı ve Küçük (2017), “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dil Bilgisi Öğretimi” adlı çalışmalarında yabancı dil öğretimi için kullanılan yöntemlerin ve dil bilgisi öğretim yöntemlerinin ihtiyaçlarını ve eksik yönlerini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda kullanılan yöntemler incelenmiş ve bulunan eksik yönler için öneriler verilmiştir.

Doyumağaç (2017), “Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretimi” adlı çalışmasında Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Seti, Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Seti ve Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı setlerini dil bilgisel açıdan inceleyip karşılaştırma yapmayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonucu olarak dil bilgisi konularının dağılım, sıra açısından farklı olduğu ve dil bilgisi konularının farklı terim ve yöntemlerle verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kayasandık (2018), “Yabancılar İçin Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarındaki Dil Bilgisi Öğretim Yöntemlerinin İncelenmesi” adlı çalışmasında Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1-A2, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1-A2 ve Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1-A2 ders kitaplarının dil bilgisi öğretim yöntemlerine uygun olup olmadığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda

incelenen kitaplarda geleneksel yöntemlerin çok geçerli olmadığı, konuların veriliş sıralarının birbirinden farklı olduğu, derse hazırlık etkinliklerinde bütün öğrencilerin öğrenme başarılarının ve derse hazır olma durumlarının aynı olduğunun düşünüldüğü ancak bu durumun uygulama sahasında bu şekilde olmadığı, dil bilgisi ve etkinlikler arasında uyum olduğu fakat açıklamaların bu duruma çok uymadığı ve etkinliklerin verilen gramerler dışındaki gramerlere de açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz (2018), “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metin Odaklı Dil Bilgisi Öğretimi” adlı çalışmasında Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2-C1, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1 Öğretmen Kitabı, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1-B2 ders kitaplarında metin odaklı dilbilgisi öğretimi etkinliklerini inceleyip grup çalışmaları yapmayı amaçlamıştır. Çalışma süreci olarak öğrencilerle grup çalışmaları yapılmış ve bu grup çalışmalarında metin odaklı dilbilgisi yaklaşımının başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Koçak (2019), “Yabancılar Türkçe Öğretimi Kitap Setlerinde Dil Bilgisi Öğretimi” adlı çalışmasında Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Seti, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti, Yedi İklim Türkçe Ders Kitabı Seti, Türkçeye Yolculuk Ders Kitabı Setlerinin A1-A2 seviyelerindeki dil bilgisi yapılarının yöntemlere uygunluğunu, ele alınış tarzlarını, etkinlik uygulamalarını ve ölçme değerlendirme çalışmalarının uygunluğunu incelemeyi amaçlamıştır. İnceleme sonucunda setler arasında bir birlik olmadığı incelenen konular doğrultusunda Yedi İklim Türkçe Ders Kitabı Seti, Türkçeye Yolculuk Ders Kitabı Seti ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Setinde eylem odaklı yaklaşım, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı setinde ise geleneksel yaklaşım kullanıldığı sonucuna varılmıştır.

İşler (2019), “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kitaplarında Yer Alan +II/ +IU ve +sIz/ +sUz Ekleri Üzerine” adlı çalışmasında Türkçe öğretiminde kullanılan İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A2, Yedi İklim Türkçe A1, Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Seti A1- A2, A1, Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1, İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1 kitaplarında bulunan etkinliklerde +II/+IU ve +sIz/+sUz eklerinin kullanım özellikleri ve etkinlik yeterliliği açısından incelemeyi amaçlamıştır. Sonuç olarak +II/+IU ve +sIz/+sUz eklerinin incelenen ders kitaplarında yeterli etkinlik ve örneklerle desteklenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Güven ve Özbilen (2020), “Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin ders kitapları hakkındaki görüş ve önerileri (İstanbul Türkçe Öğretim Seti)” adlı çalışmasında İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Setinin içerik yapısının, fiziki yapısının, ders kitapları, çalışma kitapları ve setteki CD gibi materyallerin yeterli ve uygun olup olmadığı konusunda öğrencilerin düşüncelerini öğrenmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerden alınan görüşlere göre setteki dil bilgisi konularının gözden geçirilmesi, beceri etkinliklerinin biraz daha geliştirilmesi, fiziki olarak değişiklikler yapıp kitaba sesli ve görüntülü materyaller eklenmesi gerektiği önerileri verilmiştir.

Cerit (2021), “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kitaplarında Dil İşlevlerinin Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme: A1 Örneği” adlı çalışmasında Yedi İklim Türkçe A1 ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 kitaplarında okuma, dinleme, yazma ve dil bilgisi öğretimine yönelik cümle ve metinlerini dil işlevleri açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucu olarak bilgi isteme- verme işlevinde; konuşma ve yazma dışında kitaplarda fazla yer aldığı, neredeyse bütün becerilerde olduğu, gerekçelendirme işlevinde; açıklama yapma neden belirtme ve neden- sonuç ilişkisi olarak 3 kategori bulunduğu, yazma, konuşma ve dil bilgisi becerilerinde çok bulunmazken okuma ve dinleme becerilerinde yoğun bir şekilde bulunduğu, işaret etme işlevinde; gösterme durumlarında bir kategori bulunduğu, kabul etme- onaylama ve reddetme işlevinde; davet etme, kabul etme, onaylama ve reddetme bulunduğu, bunlardan en çok onaylama en az kabul etme işlevinin kullanıldığı, karşılaştırma işlevinde; benzetme ve karşılaştırma olarak iki kategori çıktığı, bunun günlük dilde çok kullanıldığı, kişisel görüş sorma- bildirme işlevinde; günlük dilde de düşüncelerimizi bildirme yöntemini çok kullandığımızı, bununla ilgili 10 kategori bulunduğu ve bütün becerilerde kullanıldığı, nezaket ifade işleminde; izin isteme, teşekkür, özür dileme vb. toplam 8 kategori bulunduğu, bütün becerilerde yer aldığı, selamlaşma-vedalaşma- tanışma işlevinde; toplam 6 kategori bulunduğu en çok kullanılan selamlaşma en az kullanılan başkasını tanıtmaya olduğu, bütün becerilerde bulunduğu, talep etme işlevinde; beden dili ve istekte bulunma adında 2 kategorinin bulunduğu tespit edilmiştir.

İltar (2022), “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dil Bilgisi Öğretimi Hakkında Öğretici Görüşleri” adlı çalışmasında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kitapta, sınavda kullanılan dil bilgisi ve sorularının gerekliliği, kitaplardaki dil bilgisi öğretimin eksikleri, yanlışlıkları ve dil bilgisi öğretimin nasıl yapılması gerektiği ile ilgili konular hakkında öğretici

görüşleri almayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda dil bilgisi eğitiminin öğretmenler tarafından önemsendiği, dil öğretiminde dil bilgisinin bir yapı taşı olarak görüldüğü, dil bilgisi öğretimin okuma, dinleme gibi metinlerle verilmesinin gerekli olduğu bu sebeple dil bilgisinin ayrı bir ders olarak verilmemesi gerektiği, dil bilgisi veriliş sırası ve tekniğine dikkat edilmesi gerektiği önerilerinde bulunulmuştur.

Öncül ve Gönen Kayacan (2022) “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Ad Durum Ekleri ve Ad Eylemlerin Öğretimi” adlı çalışmalarında İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti A1 -B1, Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı, Gazi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi A1-A2-B1-B2, Yedi İklim Türkçe Yunus Emre Enstitüsü Ders Kitabı Seti A1- A2 seviyelerinin dil bilgisi yapısının hangi düzeylerde, nasıl öğretildiği ve etkili öğretim için neler yapılması gerektiğini incelemeye ve belirtmeye çalışmışlardır. Araştırmanın sonucunda ad durum ekleri ve eylemlerinin bağlantılı bir şekilde A ve B seviyelerinde öğretimlerinin yapılması durumunda karışıklığın giderileceği ve öğretimin kolay bir şekilde olacağı önerileri sunulmuştur.

Doğru ve Özkan (2023) “Yabancılar Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerinin Dil Bilgisel Açıdan İncelenmesi (Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı-A2 Örneği)” adlı çalışmalarında A2 ders kitabında bulunan okuma metinlerindeki dil bilgisi kullanımını ve öğretimini incelemişlerdir. Doğru ve Özkan (2023) Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Seti A2 kitabındaki okuma metinlerinin dil bilgisi öğretimine katkıda bulunduğu sonucuna varmıştır.

İncelenen çalışmalarda genellikle dil bilgisinin işleniş biçimi, öğretim teknikleri ve ders kitaplarında dil bilgisi öğretiminde kullanılan yöntemler ve sorunlar üzerinde durulduğu gözlemlenmiştir.

3. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde beşinci bölümde tartışılan dil bilgisi anlatımı sorunlarının anlaşılabilmesi için var sayılan temel kavramlar açıklanmaktadır.

3.1 Dil

Dil, insanın duygu ve düşüncelerini aktarmasına yardımcı olan bir iletişim aracıdır. Dil bir toplumu millet yapan, nesilden nesile bağ kurmaya yardımcı olan bir unsurdur. Toplumun yaşam tarzı, gelenekleri ve göreneklere o milletin diline etki eder. Ayrıca dil her yönüyle bir milletin kültürünü yansıtır ve bu kültürü aktarmasına yardımcı olur. Bütün dillerin kendilerine ait kuralları bulunmaktadır (Aksan, 2015).

3.2 Dil Bilgisi

Dil bilgisi “Bir dilin ses, biçim ve cümle yapısını inceleyip kurallarını tespit eden bilimdir.” (TDK, 2023). Bütün dillerin de kendine ait içerik ve kuralları bulunmaktadır. Bir dilin dil bilgisi o dile ait biçimsel ve sesbilimsel kurallarının tümü olarak düşünülebilir. Farklı bir ifade ile dil bilgisi insanların kendini sözlü veya yazılı olarak ifade ederken kullanmak zorunda kaldığı kurallar yapısıdır.

“Dil bilgisi bir dilin sesleri, sözcük türleri, bunların yapıları, cümle olarak dizimler ve cümle içindeki görevleri, çekimleriyle ilgili kuralları inceleyen bir bilim dalıdır” (Göğüş, 1978). Dilin kendi içinde edebiyat ve yazı olarak iki önemli yapı vardır. Bu yapılar dilin söz varlığını toplayan sözlüğü ve dilin yapısal olarak kullanım kurallarını içine alan dil ilgisidir (Korkmaz, 1996). Dil bilgisi oluşumunun belirli kuralları bulunmamakta ve bir grup tarafından oluşturulmamaktadır. Bu kurallar dili kullanan insanların zaman içerisinde gerekli kuralları bulması, keşfetmesi, toplumun ve dilin gelişmesi ile oluşur (Hepçilingirler, 2005).

3.3 Yabancı Dil Öğretimi

İnsanın doğduğu, büyüdüğü çevrenin dilinden ayrı yeni bir dil öğrenmesine yabancı dil öğrenimi denir ve insan birçok sebepten dolayı yeni bir dil öğrenmeye gerek duymaktadır (Zorbaz, 2013). Yabancı dil öğretiminin ne zaman, nerede başladığı tam olarak bilinmemekle birlikte yazının daha icat edilmediği çağlarda insanların öğrenmek istedikleri dili konuşan

milletlerin arasında yaşayarak ve onlarla konuşarak o dili öğrendikleri düşünülmektedir (Demircan, 1990). Yapılan birçok araştırmada dil öğretiminin bugün çok yaygın olmasının nedeni Sanayi Devrimi'yle başlayan toplumların siyaset, kültür ve ekonomi gibi birçok yönden yaşamış olduğu gelişimlerden kaynaklandığı görülmektedir (Gömleksiz ve Elaldı, 2011). Teknoloji ve ticaretin gelişmesi dünya ülkelerinin birbiriyle daha çok etkileşimde bulunmasını ve bu etkileşim için birbirlerinin dillerini bilmeye mecbur bırakmıştır. Bu da dünya ülkeleri arasındaki etkileşimin sonucu olarak yabancı dil öğretimi önemli hale getirmiştir (İşcan, 2014). Günümüzde ülkelerin birbirleriyle etkileşiminden doğan “Yabancı dil bilen personel aranıyor.” cümlesi insanları daha çok yabancı dil öğrenmeye yönlendirecektir. Bunlar gibi farklı birçok sebep insanların yeni bir dil öğrenme ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

İncelenen ve yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır ki ilk yabancı dil öğrenimi ve eğitiminin nerede başladığı hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. İnsanların ihtiyaçlarından ortaya çıkmış olan dil öğrenme ve öğretme süreci günümüzde halen devam etmektedir. Kuramsal bir eğitim olarak yabancı dil öğretimi ise oldukça geç tarihlerde başlamıştır. İncelemelerde yabancı dil öğretiminin okullarda başlamasının 15. yüzyıl sonları – 16. yüzyıl başlarında olduğu söylenmektedir. Bununla birlikte yabancı dil öğretim çalışmalarının Aydınlanma Çağı ve Fransız Devriminden sonra eğitim programları içerisine girdiği Katerin Katerinov tarafından belirtilmektedir (İşcan, 2014).

Yabancı dil öğretiminde, ilk olarak öğrenilecek dilin eğitim, siyaset, ekonomi gibi alanlardan hangisi için öğrenileceği dilin eğitimi açısından önem taşımaktadır (Başkan, 1983). Yabancı dil öğrenmek yeni bir hayat tanımak ve yaşamak gibidir. Yeni bir dil öğrenmek insanın yeni bir kültür öğrenmesini, yeni insanlarla tanışmasını, dünyayı yeniden keşfetmesini, yeni düşünce tarzlarını öğrenmesini ve yeni evrensel tecrübeler kazanmasını sağlamaktadır. Bunun yanında yabancı dil öğrenen kişi kendi kültürünü öğrendiği yeni dile aktarabilirse öğrendiği dil daha kalıcı bir hal alacaktır. (Bayyurt, 2009).

Kültür, ait olduğumuz milletin yaşam tarzıdır. Dilde ait olduğu toplumun kültüründen izler taşımaktadır. Yabancı dil öğretimi, o dili öğretmenin yanında öğretilen dilin gelenekleri, maddi-manevi kültürü, yaşam ve düşünce tarzlarını öğrenciye aktarmakta, öğrenci yeni bir dilin yanında bir de kültür öğrenmektedir (Aksan, 1977). Kullanılan kelime ve kavramlar uzun bir

kültür geçmişine sahiptir. Bu nedenle öğrenilen dilin kültürel yapısı dikkate alınmalıdır (Avcı, 2002).

Yapılan araştırmalara göre Avrupa Birliği kurulduktan sonra Avrupa Birliği ülkeleri tarafından yabancı dil öğrenmek isteyen bireylerin becerilerinin geliştirilmesi ve yabancı dilin daha sistemli bir şekilde öğretilmesi için Diller için Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni geliştirilmiştir. Bu metin A1, A2, B1, B2, C1 ve C2 seviyelerinden oluşmaktadır. Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi, Avrupa ülkelerinde öğrenilecek dillerin eğitimine yönelik öğretim yönergeleri, ders kitapları ve sınavların hazırlık yönergelerini oluşturmada ölçüt olarak alınır. Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi, her ülkede farklı olan eğitim sistemlerinden kaynaklı olarak ortaya çıkan olumsuz etkileri engellemeye çalışır (Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi, 2013). Bütün bu araştırmalara bakıldığında ortak bir dil öğretimi anlayışının dil öğrenmede bütün insanların ortak bir noktada buluşuracağı var sayılabilir.

3.4 Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri

Yabancı dil öğretiminde dil öğretimi sırasında tarih içerisinde ihtiyaca göre birçok yöntem kullanılmıştır. Kullanılan bu yöntemler öğretilen dilin öğrencide daha kalıcı bir hale gelmesini ve öğretimin daha kolay olmasını amaçlamaktadır.

3.4.1 Dilbilgisi- Çeviri Yöntemi

Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi yabancı dil öğretirken ve öğrenirken insanlar tarafından kullanılan yaygın yöntemlerden biridir. Karl Pörtz tarafından geliştirilmiş olan Dilbilgisi Çeviri Yöntemi Yunan ve Latin dilleri gibi pek çok dil öğretiminde 20. Yüzyılın başlarına kadar etkili olan köklü bir dil öğrenme yöntemidir (Demirel, 2007).

Dilbilgisi-Çeviri Yönteminin merkezinde öğretmen olan bir yöntemdir. Öğretmenin öğretilen dili çok iyi bilmesi ve o dil hakkında yetkin olması, aynı zamanda dili öğrenen öğrencilerin de kendi dillerinin dil bilgisi kurallarına iyi bir şekilde hâkim olması beklenir. Yöntemin odak noktası okuma ve yazma dil becerileridir. Bu yöntem günlük kullanım dilini değil, dini ve edebi metinlerin dilini öğretmeyi amaçlar. Genellikle bu yöntemde ders kitaplarındaki materyaller kullanılır (Günday ve Aycan, 2018)

3.4.2 Doğal Yöntem

Doğal Yöntem, dilbilgisi-çeviri yöntemine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Araştırmacılar yabancı dil öğretiminin öğrencinin ana dil öğretiminin aynısı olması gerektiğini savunmaktadır. Bu yöntemde dil bilgisinin öğrenciye verilmemesi ve öğrencinin dil bilgisini kendi çıkarımlarıyla öğrenmesi ilkesi benimsenmektedir. Yöntem yabancı dil öğrenimi ve öğretiminde eğitim başladığı andan itibaren sadece öğrenilen dilin konuşulmasını gerekli görmektedir (Demirekin, 2016). Doğal yöntem her yaşta ve her eğitim düzeyinde herkesin aynı şekilde öğreneceğini savunur ve bireysel farklılığının yaşıp öğretimde geri planda olduğunu ortaya koyar. Yabancı dilin ana dile benzer bir yolla öğretilmesi gerektiğini savunan doğal yöntem, yaşayan dilin öğretimini klasik eserlerin öğretimine tercih eder. Konuşma dilinin öğretildiği etkinliklerde yazı dili etkinliklerinden önemlidir. Dil bilgisi öğretiminde öğrenme süreci başlarken okuma-yazma alıştırmaları yapılmaz sadece dinleme ve konuşma etkinliklerine yer verilir. Öğrenciler dili yazılı olarak görmeden önce duyarak öğrenmeye çalışır. Daha sonra konuşma becerilerinin geliştirilmesi için öğrencilere diyalog ezberletilmektedir. Telaffuz ise direk öğretmen tarafından düzeltilmektedir (Köksal ve Varışoğlu, 2014).

3.4.3 Doğrudan / Düzvarım Yöntem

Doğrudan yöntem, dil bilgisi-çeviri yöntemine karşı 1950'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin görerek öğrenmesine önem verir, derste çeviri kullanmadan, mimikler ya da görseller kullanarak eşya ve duyguları öğretmeyi hedeflemektedir. Örneğin; “masa” kelimesi için çeviri yapılmaz, masanın görseli gösterilerek öğretilir. Derste öğrencinin ana dilini kullanmasına kesinlikle izin verilmez ve öğrenci tamamen öğretilen dile maruz bırakılır (Erdem, vd., 2015).

Doğrudan öğretimde öğrencinin hedef dili ortamında, günlük yaşamda öğrenmesi daha önemlidir. Bu sebeple öğrencinin hedef dili öğrendiği ortam önemlidir. Ayrıca bu şekilde hem öğrenilen dili gerçek hayatta kullanıldığı gibi öğrenmiş olacak hem de günlük hayatta ihtiyacı olan kelime ve cümleleri daha çabuk ve kalıcı bir şekilde öğrenecektir. Ancak düzvarım

yöntemi somut şeyler için uygun soyut şeyler içinse kullanmak zordur. Bu yöntem öğretmen merkezli bir yöntem olduğu için öğretmenin hedef dili çok iyi bilmesi ve sınıfı iyi yönetebilmesi gerekmektedir (Köksal ve Varışoğlu, 2014).

3.4.4 İşitsel- Dilsel Yöntem

İşitsel-Dilsel Yöntemin kurucusu Amerikan dil bilimci Bloomfield'dir. Amerikan yapısalcılığının etkisiyle birlikte kurulan bu yöntem II. Dünya savaşı sonrasında yaygınlaşır. Bu yöntemde, dil içinde anlam oluşturulması dışında etki-tepki gibi davranışlarla da dil öğrenilebileceği savunulur (Demirekin, 2016). Bu yöntemde yabancı dil öğrenirken konuşma ve dinleme becerilerine önem verilir.

İşitsel- Dilsel Yöntem, dil bilgisini tümevarım yöntemi ile öğrenciye cümle içinde öğretmeyi hedefler (Şahin, 2013). Bu yönteme göre öğrenciye öğretilen dilde dil bilgisi kuralları ayrı olarak değil kalıp ifadeler ve cümle pratikleri ile verilmeli, yabancı dil öğretimi basit cümlelerle başlamalı ve ardından öğrencinin de aynı yapıda cümle kurması beklenmektedir. Bu şekilde öğrencinin hata yapma ihtimali azalacak ve öğrenci için daha faydalı olacak düşüncesi bu yönteme hâkim olmaktadır.

3.4.5 Berlitz Yöntemi

Araştırmacılara göre yabancı dil öğretimi okuma-anlama, dinleme, yazma ve konuşma beceriyle mümkün olacaktır. Berlitz yöntemine bakıldığında doğrudan yönteme benzemektedir. Berlitz yönteminde yabancı dil öğretiminin ancak bu becerileri geliştirmeye yönelik yapılacak etkinlikler ile olabileceğini savunmaktadır. Bu yönteme göre hedef dilin öğretileceği sınıflar çok kalabalık olmamalı, sınır 10 kişide kalmalıdır (Köksal ve Varışoğlu, 2014).

3.4.6 Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi

Tüm fiziksel tepki yöntemi Asher tarafından geliştirilmiştir. Bu yöntem öğrencilere fiziksel etkinlikler ile dil öğretimini hedefler. Bu nedenle öğrencinin konuşma beceresine başlamadan önce kavram becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini söyler. Yönteme göre öğrenciler dinleme yoluyla diğer becerileri daha rahat algılayacaktır. Asher'e göre ikinci bir dil öğrenen bireyler yeni dil öğrenen çocuklar gibidir. Bunun için konuşmaya başlamadan önce "otur, kal, gel, git"

gibi emir kelimeleri ve cümlelerine fiziksel tepki veren çocuklar gibi bu süreçlerden geçmelidirler (Köksal ve Varışoğlu, 2014).

Yöntemin temelini emir cümleleri ve dil bilgisi oluşturmaktadır. Dil bilgisi öğretimi yapılırken tümevarım yöntemi kullanılmaktadır. Emir cümlelerinin odak olduğu tüm fiziksel tepki yönteminde öğrenciler bireysel ya da grup olarak öğretmenin verdiği komutlara fiziksel tepki ile cevap vermektedirler. Öğretimin başlarında materyal kullanmaya ihtiyaç yoktur. Etkinlikler daha çok sınıfta jest, mimik gibi beden hareketleri ile yapılmaktadır (Demirel, 2007).

Bunların yanı sıra Gür (1996)'e göre bu yöntemin üç temel hipotezi vardır:

- Bireylerin dil öğrenmek için özel biyolojik programı vardır.
- Beyin sağ-sol yarım kürelerinde ayrı öğrenme işlemlerini tanımlar.
- Baskı öğrenme işi ile öğrenilecek şeyin arasına girer. Bu sebeple baskı azaldıkça öğrenme daha çok artmaktadır.

3.4.7 Sessiz Yol Yöntemi

Sessiz yol yönteminde eğitimci, öğrenciye bilgileri hazır bir şekilde vermez, öğrenmek öğrencinin sorumluluğundadır. Eğitimci sadece öğrenciyi derste aktif olması için onu desteklemektedir. Öğrencinin yaşayarak öğrenmesi çok önemlidir çünkü bu şekilde öğrenme sürecinin daha kalıcı olması ve öğrencinin düşünüp zihnini aktif kullanması sağlanarak anlamlı bir eğitim süreci oluşturulmaya çalışılmaktadır. Dil bilgisinde tümevarım yöntemi kullanılıp kolaydan zora doğru yapılmaktadır. (Köksal ve Varışoğlu, 2014).

Ders içinde öğretilen dil dışında başka bir dil kullanılması kesinlikle yasaktır. Çünkü öğrenciden, öğretilen dilin kendi ana dili gibi akıcı bir şekilde kullanması beklenmektedir. Dilin ana dil gibi akıcı konuşulmasında telaffuz çok önemli olduğu için bu noktada telaffuz içinde uygulamalar yapılmaktadır (Barın ve Güzel, 2013).

3.4.8 Telkin Yöntemi

1960 yıllarından sonra ruh bilimci Georgi Lazanov tarafından bulunup geliştirilen bir yöntemdir. Bu yöntem dil öğretimi etkinliklerini müzik eşliğinde sınıfta taklit ve soru-cevaplarla rahat bir ortamda yapmayı hedeflemektedir (Köksal ve Varışoğlu, 2014). Dil

yaklaşımları ve yöntemleri ile ilgili olmayan bu yöntem dil bilgisi kurallarının öğretiminde kullanılmaktadır (Erdem vd., 2015). Yöntem, dil öğretiminin yapıldığı ortamın dekoru, rahatlığı, renkleri ve duvarda öğrenime maruz bırakacak afişlere önem vermektedir. Bu detaylarla yapılması ekonomik olarak güç olan bir yöntemdir (Memiş ve Erdem, 2013).

Telkin yönteminde amaç öğrencilere ileri düzeylerde konuşma yetkinliği katmaktır. Öğrencilere kelime listesi verilerek bu listeyi ezberlemesi istenir ancak buradaki hedef öğrencinin hızlı bir şekilde soru-cevap diyaloglarını anlayabilmesidir. Burada kelime öğrenimi okuma ve dinleme etkinlikleri ile yapılmaktadır (Köksal ve Varışoğlu, 2014).

Bazı araştırmacılara göre telkin yöntemi yapılırken kullanılan diyaloglar üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölüm: Diyalogla ilgili açıklamalar yapılır.

İkinci bölüm: Diyaloglar telaffuza dikkat edilerek müzik ile tekrar edilir.

Üçüncü bölüm: Öğrenciye diyalog metni verilmez, sadece dinleme yaptırılır ve öğrencinin aklında kalanları söylemesi istenir (Demirel, 1999).

3.4.9 Sözlü Yöntem

Sözlü yöntemde dil bilgisi öğretimi kolaydan zor ve karmaşık olana doğru tümevarım yöntemi ile yapılmaktadır. Öğrenci derse hazırlıklı olmalı ve derste tekrar etkinlikleri olmalıdır. Sözlü yöntem öğrencinin öğrendiği bilgiyi kalıcı bir hale getirmesi için tekrarı önemsemektedir. Dil öğretiminin başında ve çoğunda yazılı materyal kullanmamaktadır. Öğretmen derste materyal kullanmaz ders planı yaparak derse gelir ve öğrenci öğretmenden daha aktiftir. Öğrencilerin duyararak ve konuşarak öğrenmesini temel almakta ve bu şekilde yaratıcılıklarının artacağını savunmaktadır (Köksal ve Varışoğlu, 2014).

3.4.10 İletişimsel Yaklaşım ve İletişimsel Dil Öğretimi

İletişimsel yaklaşım 1971 yılında Dell Hymes tarafından diğer yaklaşımların sınıf içerisinde dil bilgisi kullanımının üzerinde durmaları ve sınıf dışında öğrenilen hedef dilin akıcı bir şekilde kullanılamaması üzerine dilin iletişimsel bir şekilde kullanılmasını amaçlanarak ortaya atılmıştır. Bu yaklaşımın esas hedefi öğrenilen dilin sınıf dışında kolayca anlaşılıp

konusulabilmesidir. Bu nedenle derslerde dil bilgisi kuralları değil öğrencilerin dili kullanırken dil bilgisi kurallarını fark etmesi odak noktası olmaktadır. Bu bağlamda dil öğretiminde eğitici dil oyunları, rol canlandırma, karışık cümleler ve dışarıda dil konuşucularının kullandıkları özgün materyaller kullanılmaktadır. Kullanılan bu teknikler ile öğrenciye gerçek iletişimsel bağlamları sınıf içerisinde yaşatmak amaçlanmaktadır. Bu yaklaşımın doğru bir şekilde uygulanması için öğretici tarafından bütün materyaller doğru bir şekilde seçilmeli ve hazırlanmalıdır (Köksal ve Varışoğlu, 2014).

3.4.11 Seçmecî Yöntem

Seçmecî yöntem, bütün yöntemlerin faydalı yönlerini alıp kullanan bir yöntemdir. Dil öğretimi sırasında öğretim için uygun olan yöntemlerden biri olarak görülmektedir. Dil öğretimi sırasında öğretici öğretim için en uygun olan yöntemi o an seçer ve kullanır. Buna örnek olarak elime öğretimi için düze varım yöntemi, dil bilgisi öğretmek için bilişsel yöntem, dinleme ve konuşma için kulak/dil alışkanlığı yöntemi kullanılması verilebilir. Bu yöntem öğrencileri derste öğreticiden daha aktif hale getirerek öğrencinin derse karşı motivasyonunu artırmaktadır. Derste öğrencileri aktif hale getirmek için soru-cevap, tiyatro, grup çalışması ve oyun teknikleri kullanılmaktadır. Bu yöntemde dil öğretimi sırasında öğretilen dilden farklı bir dil kullanılmamalıdır. Alıştırmalar sürekli kendini tekrar etmemeli, karşılıklı iletişim şeklinde olmalı ve öğrencinin öğrenilen dili ve dil bilgisini günlük hayatla birleştirmesi ve kullanması sağlanarak öğrencide öğrenme isteği oluşturmalıdır. Öğretim kolaydan zora doğru ilerlemeli ve somut kavramlardan soyut kavramlara doğru olmalıdır. Yöntemin başarılı bir şekilde uygulanması için öğreticinin bütün yöntemlere hâkim olması da gerekmektedir (Köksal ve Varışoğlu, 2014).

Yabancı dil öğretim yöntemleri bugün halen kullanılmaktadır. Yapılan bu çalışmada ele alınan ders kitabında öğretilen dil bilgisel yapılarda bu yöntemlere rastlanmaktadır.

3.5 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

Türkçe, dünyada birçok coğrafyada konuşulan ve öğrenilen önemli diller arasında yer almaktadır. Son yıllarda küreselleşen dünya etkisiyle birlikte Türkiye'nin jeopolitik konumu ve ülkelerin ekonomisi nedeniyle Türkçe öğrenmeye olan ilgi diğer yıllara oranla daha da artar bu

da Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik yapılan çalışmaları daha önemli hale getirmeye başlar. Bugün Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi için Türkiye içinde ve dışında birçok kurum, kuruluş ve dil merkezleri bulunur (Göçer ve Moğul, 2011).

Türkçe, eski birçok yazılı kaynakta izleri olan uzun geçmişli diller arasındadır. Bunun büyük sebeplerinden biri de Türklerin geçmişte çok köklü bir medeniyete sahip olmasıdır. Türklerin Köktürkler Döneminden bugüne kadar gelen yazılı eserlerinin olması bu uzun geçmişi göstermektedir. Eski dönemlerde Türkçe çevirilerin bulunmasına rağmen Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin ne zaman başladığına dair net bir bilgi ve tarih bulunmamaktadır (Ağar, 2004).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin 1072-1074 yılları arasında Kaşgarlı Mahmut'un yazdığı Divan-ı Lügat-it Türk ile başladığı kabul edilmektedir. Daha sonra yapılan bir başka çalışmada Ali Şir Nevai tarafından 1498 yılında yazılan Muhakemetü'l Lugateyn'dir. Divan-ı Lügat-it Türk, Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmıştır. Bu nedenle sözlüğün düzeni Arap alfabe sırasını takip eder. Bu sıra Arapların sözlüğü daha kolay kullanmasını sağlar. Ali Şir Nevai ise Türkçe dilinin güzelliklerini genç nesillere aktarmaya çalışmıştır (Barın, 2010).

Yapılan araştırmalara göre çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı Devleti topraklarında yaşayan yabancılara bir dil politikası uygulanmamış ve kendi dillerini kullanma özgürlüğü sunulmuştur. Eğitimde zorunlu Türkçe öğretimi yapılmamış ve Osmanlı topraklarında yaşayan her millet özgürce kendi dilinde konuşup eğitim alabilmiştir. Ancak bu durum II. Abdülhamid dönemine kadar devam etmiş, II. Abdülhamid döneminde Türkçenin ortak eğitim dili olmasıyla ilgili çalışmalar başlamıştır (Karataşer, 2017).

Türklerin çok geniş topraklara sahip olduğu dönemlerde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerinde çok durulmamıştır. Ancak gelişen teknoloji, globalleşen dünya etkisiyle ve jeopolitik konum ile insanların Türkiye'ye olan ilgisi artmıştır. 1980'li yıllarda ise bu etkiler ile yabancı dil olarak Türkçe öğretimi üzerinde durulmaya başlanmış, 1984 yılında ise yabancılara Türkçe öğretimi amacıyla Ankara Üniversitesi tarafından kurulan TÖMER ile Türkçe eğitimi kurumsal olarak yapılmaya başlanmıştır (Yıldız ve Tunçel, 2014).

Günümüzde Türkçe öğretimi bir devlet politikası haline gelmiş ve bu doğrultuda 1991 yılından başlayıp halen yurtdışından birçok öğrenci lise, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi almak için MEB ve YÖK tarafından ülkemize getirilmektedir. Bu politika ile amaçlanan Türkçenin, Türk kültürünün ve Türk eğitim sisteminin dünyaya tanıtılmak istenmesidir. Bununla birlikte bugün birçok üniversitede yabancı dil olarak Türkçe öğretimi lisansüstü eğitim programları açılmıştır. Ancak halen yabancı dil olarak Türkçe öğretimi lisans programlarında yer almamaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe eğitimi vermek isteyen öğretmenler bunun için üniversitelerin açtığı Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi eğitim programlarına katılıp bunlardan aldıkları sertifikalar ile bu yeterliliğe sahip olabilmektedirler (İşcan, 2014).

Bugün Türkçeyi ve Türk kültürünü sistemli bir şekilde öğretmeyi, yaygınlaştırmayı hedefleyen ve bu alanda yaygın şekilde çalışmalar yapan kurumlar, üniversiteler bünyesindeki TÖMER'ler, TİKA, MEB ve bu alanda toplam 51 ülkede bulunan Yunus Emre Enstitüsü'dür (<https://www.yee.org.tr/>, 2023).

3.5.1 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dil Bilgisi

Yabancı dil, bireyin ana dilinden başka bir dili konuşabilmesi ve o dili anlayabilmesidir. Yabancı dil öğretiminde hedef bireyin okuma-anlama, dinleme, konuşma ve yazma becerilerini kazanmasını sağlamaktır. Dil bilgisi bu dört beceride iletişim kurmayı sağlar. Çünkü öğrenci dil bilgisi ile sözcükleri cümle halinde bir anlam kurarak kullanmayı öğrenir. Bu dört beceriyi öğrenmek için sadece kelimelerin anlamlarını bilmek yeterli olmayacaktır. Bu sebeple kelimelerin doğru ve anlamlı bir şekilde cümle içinde nasıl kullanıldığını da öğrenmek gerekecektir. *“Dil öğretiminde anlam ile kullanım arasında sıkı bir ilişki vardır ve biçim ile anlam birbirini tamamlamalıdır.”* (Cameron'dan, 2001 aktaran Bölükbaşı, 2021).

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil bilgisi öğretimi diğer becerilerden daha ön planda olmamalı, öğrencilerin diğer beceriler ile dil bilgisini sentezlemesi sağlanabilmelidir. Dil bilgisi öğretimini yabancı dil öğretiminde ön plana koyan birçok yaklaşımın bu konuda başarılı olmadığı gözlemlenmiştir (Demircan, 1990).

Derslerde yoğun bir dil bilgisi öğretiminin öğrencinin dikkatini ve ilgisini belli bir süre sonra kaybetmesine sebep olduğu unutulmamalıdır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapan

öğreticilerin ders sırasında dil bilgisi öğretimini amaç haline getirmeden, öğrenci ile iletişim kurduğu sırada öğrencinin hatalarına anında müdahale etmeden yapması, öğrencinin anlatmak istediğine odaklanıp bu anlatımın doğru olmasını sağlaması hem öğrencinin özgüveninin kaybolmamasını hem de dil öğreniminin daha verimli olmasını sağlayacaktır.

Dil öğretiminde öğrencilerin kusursuz bir şekilde öğrendikleri dili ve dil bilgisini kullanmaları beklenmemelidir. Amaç öğrencinin dil bilgisi kurallarını hangi mesajı iletmek için kullanacağını doğru bir şekilde öğrenmesi ve kullanmasını sağlamak olmalıdır. *“Yabancılara Türkçe öğretiminde dil bilgisi kurallarının belirli konular içerisinde bir bağlam içerisinde verilmesinin oldukça yararlı olacağı söylenebilir. Dil öğretimindeki amaç öğrencilere verilmek istenilen mesajın doğru olarak aktarılmasıdır.”* (Tunçel, 2014)

3.5.2 Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretimi

Dil öğretiminin diğer bilimlerden bağımsız olarak ele alınmadığı Orta çağ boyunca, dil bilgisi öğretimi ve çeviri etkinliği yabancı dil öğretiminin içeriğini oluşturmuştur (İşcan, 2014). Ülkemizde yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yönelik birçok ders kitabı vardır. Ancak bu ders kitaplarında ortak bir müfredat bulunmamaktadır. Ortak bir müfredat bulunmaması sebebiyle hazırlanan kitaplarda ölçüt olarak Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesinde yer alan kriterler kullanılmaktadır. Bu çerçeve dil bilgisi basamakları, kazanımlar ve tema bakımından kitap hazırlamada kriter olarak kullanılır ancak bir konu sıralaması yapmaz. Konu sıralaması öğretilecek dilin, toplumun özelliklerine göre şekillenir (Bölükbaş, 2021).

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitap setlerine bakıldığında her kitapta farklı dil bilgisi öğretiminin farklı şekilde verildiği gözlemlenmektedir. En çok kullanılan şekiller:

1. Dil bilgisinin kitapta değil onun yanında ayrı bir dil bilgisi kitabı verilerek yapılması (Örnek: Gazi Üniversitesi Türkçe Öğretim Seti),
2. Üniteler içinde temalarda dil bilgisi açıklamaları, örnekleri ve tabloları verilerek yapılması (Örnek: Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Öğretim Seti),
3. Ünite sadece dil bilgisi tablosu verip kitap sonunda dil bilgisi açıklamaları vererek yapılması (Örnek: Ankara Üniversitesi Yeni Hitit Öğretim Seti).

Kullanılan bütün Yabancı dil olarak Türkçe öğretim kitap setlerinde dil bilgisi öğretiminin farklı şekillerde yapıldığı görülmektedir. Kitaplarda dil bilgisi öğretimin farklı şekillerde yapılmasının yanında her kitapta dil bilgisi terimleri ve bunların verilmiş sıralarının da farklı olduğu görülmektedir (Bölükbaş, 2021).

3.6 Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni

Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi, Avrupa ülkelerindeki dillerin öğretilmesine yönelik programların, talimatların, derste materyal olarak kullanılan kitapların ve seviye tespit sınavlarının hazırlanması gibi durumlarda ölçüt olarak kullanılmaktadır. Dil öğrenen bireylerin, öğrendikleri dilde başarılı olmaları ve bunu iletişimde kullanabilmeleri, dilsel konuları öğrenmeleri ve becerileri geliştirmeleri için gerekli olan bilgileri içermektedir. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi ülkelerin ortak bir eğitim sistemi içerisinde ilerlemesi için oluşturulmuştur. Bu sebeple dil öğretimi için gerekli olan altı yeterlilik düzeyi belirlemiştir. Bu altı yeterlilik düzeyi için gerekli olanları bu başvuru metninde kendi içinde temel, orta ve ileri seviye olarak gruplandırmıştır. Bu seviyeler Temel Dil Kullanımı A1- A2, Bağımsız Dil Kullanımı B1- B2, Yetkin Dil Kullanımı C1- C2 şeklindedir (Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni MEB, 2021).

Yukarıdaki tabloda gösterilen seviyeler okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerileri kapsamakta ve her seviyede bu beceriler kullanılmaktadır. Bu becerilerin seviyelere göre dilsel yeterlilik hedefleri aşağıdaki tablodaki gibi ele alınmıştır:

Tablo 3.1 Diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi dil bilgisi ölçütleri

Temel Dil Kullanımı	A1	<ul style="list-style-type: none">• Birey somut ihtiyaçlarını karşılamak için duyma alışık olduğu günlük cümleleri ve temel yapıları anlar ve kullanabilir.• Kendini ve çevresini tanıtır soru sorabilir. Yaşadığı yer, çevresindeki insanlar ve kişisel konular hakkında sorulan sorulara cevap verip bu soruları sorabilir.• Basit ve yavaş konuşan kişilerle basit iletişim kurabilir.

	A2	<ul style="list-style-type: none"> • Kendisiyle ilgili, aile ve kişisel bilgiler, alışveriş, coğrafyası ve yaşadığı yer hakkındaki cümleleri ve sürekli kullanılan ifadeleri anlayabilir. • Bildiği konular ve alışık olduğu basit ve direkt bilgi alışverişi isteyen basit konular ve alışkanlıklarla ilgili iletişim kurabilir. • Geçmiş hayatı, çevresi ve temel ihtiyaçları ile ilgili basit konuları anlatabilir.
Bağımsız Dil Kullanımı	B1	<ul style="list-style-type: none"> • Okulda, işte ve günlük hayatta görüp duyduğu mesleklerin temel özelliklerini basit ve yavaş bir anlatım ile anlayabilir. • Öğrendiği dilin konuşulduğu yerlerde seyahat ederken karşılaşıcağı problemleri ve durumları çözebilir. • Alışık olduğu durumlar ve ilgilendiği konular ile ilgili basit metinler türetebilir. • Yaşadıklarını, hayallerini, beklentilerini ve amaçlarını anlatıp kısa düşünceler, planlar için açıklamalar yapabilir.
	B2	<ul style="list-style-type: none"> • Somut ve soyut konular içeren, uzmanlığı ile ilgili zor metinlerin vermek istedikleri mesajı anlayabilir. • Öğrendiği dili kullananlar ile hazırlık yapmadan akıcı bir şekilde iletişim kurabilir. • Çeşitli birçok konuda açıklama yapıp avantaj ve dezavantajlarını söyleyerek düşüncelerini açıklayıp detaylı metinler yazabilir.
Yetkin Dil Kullanımı	C1	<ul style="list-style-type: none"> • Birçok zor konuda uzun metinleri anlayıp kapalı cümleleri fark edebilir ve akıcı, doğal bir biçimde kendini ifade edebilir. • Akademik, mesleki ve toplumsal hayattaki hedefler için dili ayrıntılı ve etkileyici bir biçimde kullanabilir. • Metinler arasında bağlamsal ilişki kurup zor konularda açık ve ayrıntılı metinler oluşturabilir.
	C2	<ul style="list-style-type: none"> • Hemen hemen bütün metin türlerini anlayabilir. Farklı kaynaklardan yardım alarak bir konuyu açıklayıcı şekilde sunabilir.

		<ul style="list-style-type: none"> • Karışık durumları ve kapalı anlamları anlayıp farkları algılayarak doğaçlama bir şekilde kendini anlatabilir
--	--	--

Dil bilgisi kelimeleri anlamlı bir cümle haline getirmek için kelimelerin birleşmesini sağlayan kurallar olarak ifade edilebilir. Her dilin kendine uygun bir dil bilgisi düzenlemesi bulunmaktadır. Avrupa Ortak Öneriler çerçevesinde de bireyin başarılı bir dil bilgisi öğrenim süreci yaşaması için bu düzenlemeler ile ilgili dil bilgisel doğruluk açısından bir yönlendirme ölçeği bulunmaktadır. Ancak bu çerçevede dil bilgisi kurallarının hangi sıra ile verileceği belli değildir. Bunun sebebi ise her dilin yapısının ve anlamlı cümle kurma süresinin farklı olmasıdır. Bu nedenle doğru bir dil bilgisi öğretim sürecinden beklenenler aşağıdaki tabloda verilmektedir:

- Birikim kontrolü (A1-B1)
- Hataların belirginliği (B1-B2)
- Kontrol derecesi (B2-C2)

Tablo 3.2 Dil bilgisel yetkinlikler tablosu

Dil Bilgisel Doğruluk	
A1	<ul style="list-style-type: none"> • Basit, kısa dil bilgisi ve ezberlenmiş günlük kalıp ifadeleri bilir.
A2	<ul style="list-style-type: none"> • Basit yapıları doğru kullanır ama temel hatalar yapar ancak söylemek istedikleri açık ve anlaşılırdır.
B1	<ul style="list-style-type: none"> • Alışkanlıkları ve tahmin edilmesi mümkün olan durumları, sık kullanılan deyimleri ve kalıp ifadeleri belli bir ölçüde doğru olarak kullanabilir. • Alışık olduğu durumlarda belirli ve yeterli bir seviyede doğru konuşabilir, ana dilinin etkisi hala olmasına rağmen dil bilgisiyle doğru ifadeleri kullanabilir.

B2	<ul style="list-style-type: none">• Dil bilgisi yapısına hâkimdir. Ara sıra dil sürçmeleri ve basit hatalar yapabilir. Bu hatalar çok fazla değildir.• Yapılan dil bilgisi hataları basittir ve yanlış anlaşılmaya sebep olmaz.• Basit ve karmaşık dil bilgisi yapılarına hâkimdir. Karmaşık dil bilgisi yapılarında hatalar yapabilir.
C1	<ul style="list-style-type: none">• Dil bilgisel doğruluk yüksektir. Hatalar az ve anlaşılması zordur.
C2	<ul style="list-style-type: none">• Dikkati planlama ve tepkileri anlama üzerinde olsa da dil bilgisi yapısı konusunda hâkimiyeti devam eder.

4. MATERYAL VE METOT

Bu bölümde, Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı seti hakkında, araştırmanın yöntemi, verilerin toplanma süreci ve analizi hakkında bilgiler verilmektedir.

4.1 Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı setinin dil bilgisel açıdan içsel olarak tutarlılığı incelenmiştir. Çalışma nitel bir araştırma özelliği taşımaktadır. Nitel araştırma, olay ve olguları bütün olarak inceler ve “nasıl, niçin ve ne şekilde” sorularına cevap aramak için kullanılır. Gözlem, doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerine sahip bir araştırma çeşididir (Büyüköztürk, 2013). Araştırmada nitel araştırmanın yönteminin veri toplama tekniklerinden biri olan doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, incelenecek konu veya konular hakkında bilgi veren yazılı materyallerin incelenmesi olarak ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

4.2 Araştırmanın İnceleme Nesnesi

Bu çalışmanın inceleme nesnesi Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı Seti oluşturmaktadır. Bu çalışmanın evrenini oluşturan A1, A2, B1, B2, C1 seviyesindeki ders kitaplarıdır.

4.3 Verilerin Analizi

Bu çalışmada veri olarak yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla materyal olarak hazırlanan ve kullanılan Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı seti, “Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı setinin içsel olarak tutarlı mıdır?”, sorusu çerçevesinde doküman analizi yöntemi ile incelenmiş, bu sorunun cevabı aranmış ve konuyla ilgili çalışma yapılmıştır. İçsel tutarlılık; kitabın kendi içinde verdiği dil bilgisi işlevlerinin örneklerinin birbiriyle uyumlu olması ve alıştırma sorularının birbiriyle tutarlı olmasıdır. Ele alınan kitap setinin incelenmesinden elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir.

Araştırma yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizidir. Doküman analizi nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği çalışmadır (Şimşek ve Yıldırım, 2008).

“Doküman analizi hem diğer araştırmalarla hem de tek başına kullanılabilen bir yöntemdir. Bu yöntemde öncelikle konuyla ilgili dokümanların neler olduğuna karar verilir, ulaşılan dokümanlar araştırmanın çerçevesine uygun şekilde sınırlanır. Ardından dokümanı anlamak için detaylı ve derinlemesine okuma yapılır. Doküman analizinde, incelenen dokümanın hangi kategorilerde/temalarda yoğunlaştığı belirlenir. Kategoriler/temalar araştırmanın başında oluşturulabileceği gibi araştırmanın ilerleyen kısımlarında da oluşturulabilir. Dokümanda kullanılacak analiz birimleri belirlenir ve bunlar kategorilere/temalara yerleştirilir. Elde edilen veriler sayısallaştırılarak ve gerektiğinde yüzdelerle ifade edilerek raporlaştırılır” (Kıral, 2020). İncelenen dokümandan elde edilen analizler uzman görüşüne tabi tutulmuştur. Uzman görüşünün alınmasının sonucunda analizlerde kayda değer bir farklılık olmadığı gözlenmiştir.

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler için Türkçe Ders Kitabı'nın dil bilgisi bölümlerinin içsel tutarlılık incelemesi sonucu ortaya çıkan potansiyel sorunlar listelenmiştir. Bu sorunlar dört ana bölümde toplanmıştır. Bunlar; açıklamalarda dilbilgisi yapılarına atfedilen işlevlerin sırası ile bu işlevlere ait örneklerin sıralarının tutarlılığı, dil bilgisel öğelerin tanımlanmayan ancak örneklerde veya alıştırmalarda görülen işlevleri, alıştırmaların hedeflenen dil bilgisi konusundan farklı cevaplara açık olması ve daha az rastlanan diğer problemlerdir. Problemlerle ilgili bulgular ise aşağıda sırasıyla verilmiştir.

5.1. Kitapta verilen dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıraları

Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı setinin A1 seviyesinde bulunan toplam 17 dil bilgisi bölümünde öğretilmesi hedeflenen 28 dil bilgisel işlevden ikisinde dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıraları uyumsuzluğu bulunmaktadır. A1 ve A2 seviyesinde bu probleme diğer seviyelere göre daha az rastlanmıştır. Daha az rastlanma sebebi ise A1 ve A2 seviyesinin başlangıç olması, çok detaylı dil bilgisi kuralı olmaması, gramer açıklamalarının diğer seviyelere göre dil bilgisi fonksiyonlarının daha az olması olarak düşünülebilir. Bulunan problem örnekleri aşağıdaki gibidir:

A1 seviyesi 2. Ünite a bölümü 52. sayfada “-yor” dil bilgisi açıklaması sırasıyla şimdiki zaman, gelecek zaman ve geniş zaman anlamı taşıyan üç fonksiyon olarak verilmiştir:

“a. Bu zaman, tamamlanmamış, yapılmakta olan işleri anlatmak için kullanılır.”

“b. Bu zaman, bazen yakın gelecekte yapılacak işi anlatmak için de kullanılır.”

“c. Bu zaman, bazen geniş zaman yerine kullanılır.”

Ancak örneklerin sıralaması geniş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman şeklindedir. Ayrıca geniş zaman ve şimdiki zaman ile ilgili fazla örnekler verilmişken gelecek zaman ile sadece bir örnek verilmiştir. Örnekler aşağıda kitaptaki şekliyle verilmiştir. Gramer açıklaması sonrasında verilen örnekleri ise sırasıyla şöyledir:

Ben her gün kitap okuyorum. (Geniş zaman)

Ahmet ile Ceren sokakta koşuyorlar. (Şimdiki zaman)

Biz işe gidiyoruz. (Şimdiki zaman)
Sen her gün kahvaltı ediyorsun? (Geniş zaman)
Onlar Türkçe bilmiyorlar mı? (Geniş zaman)
Her hafta balık yiyor musun? (Geniş zaman)
Onlar televizyon izlemiyor. (Şimdiki zaman- geniş zaman)
Onlar televizyon izlemiyor, kitap okuyorlar. (Şimdiki zaman)
Songül ve Berna sinemaya gelmiyorlar mı? (Gelecek zaman)

A1 seviyesi 5. Ünite C bölümü 98. Sayfada *-DAn beri*, *-Dir* grameri şu açıklamayla verilmiştir:

“*-DAn beri* ve *-Dir* yapıları, fiilin ne zaman başladığını ya da ne kadar süredir devam ettiğini anlatmak için kullanılır.”

Dil bilgisi açıklaması sonrasında verilen örnekler ise sırasıyla şöyledir:

Üç senedir Türkiye’de yaşıyorum.
Ekimden beri bu ofiste çalışıyoruz.
Sen ne zamandır seyahat etmiyorsun?
2000’den beri evliyim.

Ancak verilen dil bilgisi açıklaması fiilin başladığı zamanı belirtir olarak başlarken örneklerin sıralaması ilk örnekte ne kadar süredir devam ettiği ile başlayarak açıklama sırası ve örnek sırası uyumsuz bir şekilde verilmiştir.

A2 seviyesinde bulunan toplam 18 dil bilgisi bölümünde öğretilmesi hedeflenen 27 dil bilgisel işlevden 2 tanesinde dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıraları uyumsuzluğu bulunmaktadır. Bu örneklerden bazıları aşağıdaki gibidir:

A2 seviyesinde 37. sayfada “*ile*” dil bilgisinde 3 fonksiyon verilmiştir. Dil bilgisi açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Aynı görevdeki kelimeleri birbirine bağlar. Kelimeler arasında vasıta, birliktelik, zarf ilişkisi kurar.”

Dil bilgisi açıklamasından sonra verilen örnekler ise sırasıyla şöyledir:

Marketten patatesle domates aldım. (Birlikte)
Bulaşıkları bulaşık deterjanıyla yıkadım. (Vasıta)
Geçen hafta sonu Ayşe'yle buluştuk. (Birlikte)
İstanbul'a uçakla geldim. (Vasıta)
Mehmet dersten sonra eve aceleyle gitti. (Zarf)

Ancak verilen dil bilgisi açıklamasında örneklerin sıralaması vasıta, birlikte, zarf şeklindeyken örnekler birlikte, vasıta ve zarf şeklindedir bu sebeple açıklama sırası ve örnek sırası uyumsuzdur. Bununla birlikte vasıta ve birliktelik ile ikişer örnek verilirken zarf ile tek örnek verilmiştir.

A2 seviyesi 42.sayfa “Bir adım ötesi” bölümünde verilen “-ken” dil bilgisi yapısının verilmiş şekli şöyledir:

“Geçmişte bulunduğum yeri ya da bulunduğum zamanı gösterir.”

Dil bilgisi açıklamasından sonra verilen örnekler ise sırasıyla şöyledir:

Ben gençken çok güzeldim. (Zaman)
Mehmet öğrenciyken çok çalıştı. (Zaman)
Üniversitedeyken şişmandım. (Zaman- mekân?)
Karnım açken mutsuz oluyorum. (Zaman)
Çocukken çok yaramazdım. (Zaman)

Ancak verilen dil bilgisi açıklamasında yer ve zaman ile başlayan sıralama örneklerde bu ile sıralama başlamamıştır. Bu sebeple açıklama sırası ve örnek sırası uyumsuzdur.

A2 seviyesinde 90. sayfada “-Dir” dil bilgisinde 3 fonksiyon verilmiştir. Dil bilgisi açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Cümlenin anlamını pekiştirir ve cümleye tahmin anlamı katar. Bu ek, yazılı dilde, özellikle resmi metinler ile ders kitabı, ansiklopedi gibi bilgi verme amaçlı metinlerde değişmez doğruları anlatmak için sıkça kullanılır.”

Dil bilgisi açıklamasından sonra verilen örnekler ise sırasıyla şöyledir:

Ali şimdi evde uyuyordur. (Tahmin)
Sempozyum 24 Ekim’de yapılacaktır. (Pekiştirme)
Bence yarın toplantı olmayacaktır. (Tahmin)
Elektriği Edison bulmuştur. (Pekiştirme)
Ahmet şimdi yoldadır. (Tahmin)
Antalya bu mevsimde çok sıcaktır. (Pekiştirme)

Yukarıda verilen dilbilgisi açıklamasında “-Dir” ekinin geldiği zaman eklerinde cümleye kattığı pekiştirme ve tahmin anlamı açıklama sırasıyla verilmemiştir. Bu nedenle dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıralarında uyumsuzluk bulunmuştur.

B1 seviyesinde bulunan toplam 18 dil bilgisi bölümünde öğretilmesi hedeflenen 33 dil bilgisel işlevden 4 tanesinde dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıraları uyumsuzluğu bulunmaktadır. Bu örneklerden bazıları aşağıdaki gibidir.

1. ünite 18. sayfada “*isim/sıfat (-ken)*” dil bilgisi açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Bu zarf-fiili belirli bir zamanı ya da durumu işaret ederken kullanılır.”

Dil bilgisi açıklamasından sonra verilen örnekler ise sırasıyla şöyledir:

Ben hastayken babam başımda bekledi. (Durum)
O zenginken son model bir arabası vardı. (Zaman)
Özge bekarken kendisine 1+1 ev aldı. (Durum)
Küçükken çok sessizmişim. (Zaman)
Babam çocukken çok yaramazmış. (Zaman)

Ancak verilen dil bilgisi açıklamasında “-ken” zaman anlamı sırasıyla başlamışken örnek sıralamasında uyulmamış ve örnekler durum anlamı ile başladığı için açıklama ve örnek uyumsuzluğu bulunmaktadır.

1. ünite 19. sayfada “*fiil+ A/ır + ken*” dil bilgisi açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Bu zarf-fiil, bir eylemin gerçekleşirken başka bir fiil ile kesildiğini veya bir iş devam ederken başka bir eylemin de birlikte gerçekleştiğini anlatır.”

Dil bilgisi açıklamasından sonra verilen örnekler ise sırasıyla şöyledir:

- Ben ders çalışırken annem sürekli bana yiyecek bir şeyler getiriyordu. (Aynı anda)
- Onlar futbol oynarken hake maçı durdurdu. (Kesilme)
- Sen burada uyurken biz de aşağıda yeni mobilyaları yerleştiriyorduk. (Aynı anda)
- Ödevlerimizi yaparken kimseden yardım almıyoruz. (Aynı anda)
- Siz okula gelirken hangi ulaşım araçlarını kullanıyorsunuz? (Aynı anda)

Yukarıda verilen dilbilgisi açıklamasında bir işin kesilmesi ve iki işin aynı anda yapılması şeklinde iki fonksiyon olarak verilmiştir. Dilbilgisi ve örneklerinde açıklama ve örnek sıralarında aynı anda verme ile örneklerin başlamışından dolayı uyumsuzluk bulunmaktadır.

5. ünite 97. sayfada “*Dilek Kipinin Hikâyesi*” dil bilgisi ekinin soru ekiyle birlikte oluşan anlam açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Dilek kipi hikayesindeki soru cümleleri, konuşanın yaptığı veya yapmadığı bir şeyin iyi olup olmadığını öğrenmek için karşısındakinin görüşünü almak amacıyla kullanılır.”

Dil bilgisi açıklamasından sonra verilen örnekler sırasıyla şöyledir:

- Bugün Demet’in doğum günü. Onu arasa mıydım? (Onu henüz aramadım. Sence iyi mi, kötü mü yaptım?)
- Sence saçlarımı kestirmese miydim? (Saçlarımı kestirdim. Sence iyi mi, kötü mü yaptım?)
- Dün çok hastaydım. Hastaneye gitse miydim? (Hastaneye gitmedim. Sence iyi mi, kötü mü yaptım?)

Yukarıda verilen dilbilgisi açıklaması yaptığı veya yapmadığı bir iş olarak verilmiştir. Ancak ilk örnekte henüz yapmadığı bir işi yapıp yapmaması gerektiğini sorarak verilen 2. anlam ile başlamıştır. Daha sonra verilen örneklerin hepsi de yaptığı işlerin iyi mi, kötü mü olduğunu sorarak devam etmektedir. Bu sebeplerden dolayı da dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıralarında uyumsuzluk bulunmuştur.

5. Ünite 101. sayfada “*Fiil+(y) InçA*” dil bilgisi açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Temel cümlenin yüklemine zaman bakımından tamamlar. Kendisinden sonra gelen fiilin hemen yapıldığını /yapılacağını gösterir.”

Dil bilgisi açıklamasından sonra verilen örnekler sırasıyla şöyledir:

Uçaktan inince beni ara. (Henüz yapılmadı)

Ödevlerimi bitirince yatacağım. (Henüz yapılmadı)

Geçen yıl yağmur yağmayınca şehirde su kesintileri oldu. (Geçmişte yapıldı)

Kardeşim seni göremeyince çok üzüldü. (Geçmişte yapıldı)

Akşam ben eve erken gitmeyince annem çok merak etmiş. (Geçmişte yapıldı)

Yukarıda verilen dil bilgisi açıklamasında öncelik olarak “-InçA” nın hemen yapılan veya gelecekte yapılacağı tanımı ile verilirken örnekleri yapılacak işler ile başlatmıştır. Bu sebeplerden dolayı da dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıralarında uyumsuzluk bulunmuştur.

B2 seviyesinde bulunan toplam 18 dil bilgisi bölümünde öğretilmesi hedeflenen 39 dil bilgisel işlevden 2 tanesinde dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıraları uyumsuzluğu bulunmaktadır.

3.ünite 56. sayfada “Sıfat fiiller / fiil+(y)An” dil bilgisi açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Bu ek, fiili sıfat yapar. “-An” ekiyle oluşan sıfat fiillerde, geniş zaman, geçmiş zaman ve şimdiki zaman anlamı varken “(y)AcAk” ekiyle oluşan sıfat fiillerde gelecek zaman anlamı bulunmaktadır.”

Dil bilgisi açıklamasından sonra verilen örnekler sırasıyla şöyledir:

Şurada oturan kadın, benim annem. (Şimdiki zaman)

Çok konuşan insanlar sevilmmez. (Geniş zaman)

Yarın sınava girecek öğrenciler yabancı. (Gelecek zaman)

Sokakta koşan çocuk ayağı takılarak yere düştü. (Geçmiş zaman)

Doğru söylemeyen insanlar sevilmmez. (Geniş zaman)

Başbakan olimpiyatlarda madalya kazananları tebrik etti. (Geçmiş zaman)

Sınava gireceklerden ücret talep edilecek. (Gelecek zaman)

Sınıfta en önce oturan öğrenci benim erkek kardeşim. (Şimdiki zaman)

Okul gösterisinde görev alacakların isimleri dün ilan edildi. (Geçmiş zaman)

Bu sınıfta Türkçe bilmeyen öğrenci var mı? (Geniş zaman)

Yukarıda verilen dil bilgisi açıklamasında öncelik olarak “Sıfat fiiller / fiil+(y)An” nın sırayla geldiği zamanlar geniş zaman, geçmiş zaman ve şimdiki zaman ile verilirken örneklerde şimdiki

zaman geniş zaman, gelecek zaman ve geçmiş zaman olarak karışık bir zaman sırasıyla verilmiştir. Bu sebeple dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıralarında uyumsuzluk bulunmuştur.

3. Ünite 61. sayfada “*Sıfat fiiller / fiil+Dik+ iyelik eki ve fiil+ AcAk +iyelik eki*” dil bilgisi açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Fiil +*Dik* +iyelik eki: Bu ek, fiile gelerek geçmiş zaman, geniş zaman ve şimdiki zaman anlamlı sıfatlar yapar.”

“Fiil +*AcAk* +iyelik eki: Bu ek, fiile gelerek gelecek zaman anlamlı sıfatlar yapar.”

Dil bilgisi açıklamasından sonra verilen örnekler sırasıyla şöyledir:

Verdiğimiz rahatsızlıktan dolayı özür dileriz.

Yarın akşamki düğünde giyeceğin elbiseyi şimdiden ütömelisin.

Senin en çok dinlediğin şarkıcı kim?

Gideceğimiz yeri hiç kimseye söyleme.

Yukarıda verilen dilbilgisi açıklamasında “fiil +*DIK* +iyelik eki” nin üç zaman ile cümleye anlam vereceğini söylemiş ve ardından örnek vermeden “fiil +*AcAk* +iyelik eki” dil bilgisi tanımına geçerek iki dilbilgisi konusunun örneklerini bir arada vermiştir. Ancak verilen örnekler ilk örnekte şimdiki zaman ve gelecek zaman anlamında dünya bilgisinde iki anlama da uygun olabilecek bir şekilde verilerek başlamış ve ardından birinci dil bilgisinin verdiği zaman anlamlarının örnekleri bitmeden “fiil +*AcAk* +iyelik eki” örneklerine geçilmiştir. Bu sebeplerden dolayı dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıralarında uyumsuzluk bulunmuştur.

3. Ünite 67. sayfada “*Sıfat fiiller / fiil-Ar*” dil bilgisi açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Bu ek fiillerden sonra gelerek geniş zaman anlamlı sıfatlar yapar ayrıca bu sıfat- fiil eki kalıcı isimlerde yapar.”

Dil bilgisi açıklamasından sonra verilen örnekler sırasıyla şöyledir:

Dünyadaki okur yazar sayısı her yıl daha yüksek oluyor. (Kalıcı)

O her zaman doğruları söyler. Çok güvenilir bir insandır. (Geniş zaman)

Şirketimizin yıllık geliri çok daha iyi olabilir. (Kalıcı)

Yukarıda verilen dil bilgisi açıklamasında öncelik olarak “Sıfat fiiller / fiil+ -(A/I)r” ın geniş zaman anlamlı sıfatlar ve kalıcı isimlerde yaptığı söylenirken verilen örnekler kalıcı isimlerle başlamaktadır. Bundan dolayı dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıralarında uyumsuzluk bulunmuştur.

C1 seviyesinde bulunan toplam 18 dil bilgisi bölümünde öğretilmesi hedeflenen 47 dil bilgisel işlevden 7 tanesinde dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıraları uyumsuzluğu bulunmaktadır. Bulunan yedi uyumsuzluk örneğinin bazıları aşağıdaki gibidir:

1.ünite 10. sayfada “*Şimdiki zamanın hikâyesi*” dil bilgisi açıklaması kitapta şu şekildedir:

“*Şimdiki zamanın hikâyesi*, geçmişte devam eden eylemleri anlatmak için kullanılır. Bu kip aynı zamanda eskiden yapılan ama artık yapılmayan alışkanlıkları anlatmak için de kullanılır.”

Dil bilgisi açıklamasından sonra verilen örnekler sırasıyla şöyledir:

Çocukken bütün gün sokakta oyuyorduk. (Yapılmıyor)

Siz otobüsün saatini bilmiyor muydunuz? Neden geç kaldınız? (Devam ediyor)

Öğretmen geldiğinde öğrenciler kendi aralarında tartışıyorlardı. (Yapılmıyor)

Dikkat et! Neredeyse düşünüyordun. (Yapılmıyor, geçmiş)

Yukarıda verilen dilbilgisi açıklamasında geçmişte devam eden eylemlerin anlatılması ve geçmişte olan artık olmayan durumları anlatmak için kullanıldığı sırasında verilmişken örnekler geçmişte kalan artık yapılmayan durumları anlatmak için kullanılmıştır. Bu sebeple dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıralarında uyumsuzluk bulunmuştur.¹

2. ünite 32. sayfada “*Şimdiki zamanın rivayeti*” dil bilgisi açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Bu zaman, fiilin geçmişte düzenli olarak gerçekleştiğini ya da yakın gelecekte gerçekleşeceğini ve bunun başkasından duyulduğunu ya da sonradan fark edildiğini belirtir.”

Dil bilgisi açıklamasından sonra verilen örnekler sırasıyla şöyledir:

¹ Buradaki son örnekte tanımlanmayan bir işlev örneklenmiştir bkz. Bölüm 5.3.

Anne, kardeşim eve geliyormuş, “Bir isteğiniz var mı?” diye soruyor? (Yakın gelecek-başkasından duyma)

Üniversiteyi kazanmak için gece geç saatlere kadar çalışıyormuş.

Misafir beklemiyormuş, bizi görünce çok şaşırıldı.

O yemek yapmaktan anlıyor muymuş? Bunu hiç bilmiyordum.

Bu akşam sinemaya gelmiyorlar mıymış? Ama onlar için de bilet almıştık. (Yakın gelecek)

Onu aradığımda ders çalışıyormuş

Yukarıda verilen dilbilgisi açıklamasında geçmişte düzenli olarak gerçekleşen veya yakın gelecek durumlarında kullanıldığı yazmaktadır. Ancak verilen ve yukarıda da belirtilen örnekler yakın gelecek ile başlayıp açıklama sırasından bağımsız bir şekilde verilmiştir. Bu nedenle dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıralarında uyumsuzluk bulunmuştur.

2. Ünite 43. sayfada “*Gereklilik kipinin rivayeti*” dil bilgisi açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Bu yapı, fiilin gerçekleşmesi gerektiğini ve bunun başkasından duyulduğunu ya da sonradan fark edildiğini belirtir.”

Dil bilgisi açıklamasından sonra verilen örnekler sırasıyla şöyledir:

Bugüne kadar sağlığıma daha çok dikkat etmeliymişim, büyüdükçe anlıyorum. (Fark etme)

Yarın mutlaka derse gelmeliymişim. Öğretmen öyle söyledi. (Başkasından duyma)

Yaptıklarından hiç pişman görünmüyordu, onu hiç aramamalıymışım. (Fark etme)

Bir bilgin var mı? Bu bölümü de imzalamalı mıymışım? (Başkasından duyma)

Ameliyattan bir gece önce hiçbir şey yememeli miymişim? (Başkasından duyma)

Yukarıda verilen dilbilgisi açıklamasında cümlede gereklilik veya sonradan fark edilme anlamı sırasında verilen dil bilgisi örneklerde fark etme ve gereklilik sırasıyla açıklamadan bağımsız bir sıralama ile verilmektedir. Bu nedenle dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıralarında uyumsuzluk bulunmuştur.

5.ünite 106. sayfada “*Öyle ki*” dil bilgisi açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Cümleleri sonuç, benzetme ve abartma ilgisiyle bağlar.”

Dil bilgisi açıklamasından sonra verilen örnekler sırasıyla şöyledir:

Seni seviyorum öyle ki senin için canımı veririm. (Abartma)
Çok hastaydı öyle ki bütün gün yataktan bile çıkmadı. (Sonuç)
Yüzü bembeyaz oldu öyle ki bayılacak sandım. (Benzetme)

Yukarıda verilen dilbilgisi açıklamasında “*öyle ki*” bağlacının cümleye sonuç, benzetme ve abartma anlamı sırasıyla verilirken örnek sıralamasında abartma, sonuç ve benzetme şeklinde açıklama sıralamasına uyulmadan verilmiştir. Bu sebeple dilbilgisi açıklamaları ve örnek sıralarında uyumsuzluk bulunmuştur.

5. ünite 112. sayfada “*Tezlik fiili*” dil bilgisi açıklaması kitapta şu şekildedir:

“*Tezlik fiili*, bir iş ya da hareketin çok çabuk yapılmasının istendiğini ya da eylemin bir anda gerçekleştiğini ifade etmek için kullanılan birleşik fiil yapısıdır. Ayrıca bir ricayı ifade etmek için de kullanılır.”

Dil bilgisi açıklamasından sonra verilen örnekler sırasıyla şöyledir:

Mutfığa gitmişken bana bir çay getiriver. (Rica)
Adam televizyonun karşısında uyuyuverdi. (Bir anda)
Bu dosyayı benim yerime götürürsen ne olur? (Rica)
Bugün de işe gidiverme/ gitmeyiver.

Yukarıda verilen dilbilgisi açıklamada “tezlik” fiilinin farklı üç anlamda kullanım sırası örneklerde rica ve bir anda şekilde verilmiştir. Bu sebeple dilbilgisi açıklamaları ve örnek sıralarında uyumsuzluk bulunmuştur. Bu bölümdeki verilerin özeti tablo 5.1’de verilmiştir.

Tablo 5.1 Kitapta verilen dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıraları

Düzyey	Toplam Dil Bilgisi Yapısı	Açıklama ile Örnek Uyumsuzluğu Sayısı
A1	28	2
A2	27	2
B1	33	4
B2	39	2
C1	47	7

5.2. Dil bilgisel öğelerin işlevlerinin sıralı ve maddeli şekilde verilmesi

Dil bilgisel öğelerin birden fazla işlevi bulunabilir. Türkçede de çoğu dil bilgisel öğede gözlemlenen bu durum Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı setinde öğretilmesi hedeflenen öğeler için de geçerlidir. Birçok dil bilgisi öğesinin farklı işlevleri bulunmaktadır. Bu öğelerin ve işlevlerin sunumunda birbirlerinden net bir şekilde ayrılması dil bilgisi öğretiminin verimliliği açısından oldukça önemlidir. Bu bölümde yapılan incelemenin sonuçları paylaşılmıştır.

Tablo 5.2. Dil bilgisel öğelerin işlevlerinin sıralı ve maddeli şekilde verilmesi

Düzy	Toplam Dil Bilgisi Yapısı	İşlevlerin Sıralı ve Maddeli Şekilde Verilme Sayısı
A1	28	0
A2	27	5
B1	33	4
B2	39	3
C1	47	11

A1 seviyesinde bulunan 18 dil bilgisi bölümünde bulunan 28 dil bilgisel işlevden hiçbirinde bu probleme rastlanmamıştır.

A2 seviyesinde 18 dil bilgisi bölümünde toplamda 27 dil bilgisel işlevden 5 tanesinde dil bilgisel öğelerin işlevlerinin sıralı ve maddeli şekilde verilmemesi problemine rastlanmıştır. Bulunan 5 problemin bazı örnekleri aşağıdaki gibidir:

4. Ünite 63.sayfada “*Belirsiz geçmiş zaman*” dil bilgisi yapısının verilmiş şekli şöyledir:

“*Belirsiz geçmiş zaman*, başka bir kişiden duyulan, öğrenilen veya sonradan farkına varılan bir olayı anlatmak için kullanılır.”

Dil bilgisi açıklamasına göre verilen bazı örnekler ise şöyledir:

Bahar şarkı yarışmasına katılmış. (Başkasından duyma)

Telefonumu arkadaşımın dükkanında unutmuşum. (Sonradan fark etme)

Yukarıda verilen örnekte birbirinden bağımsız farklı iki anlam verilmektedir. Ancak farklı iki anlam ve örnekler bir arada verilmektedir. Bir arada, aynı anda, karışık örnekler ve bir arada verilen açıklama olması öğrencinin algılamasını ve ayırt etmesini zorlamaktadır.

4. Ünite 72.sayfada bağlaç olan “*Hem hem*” dil bilgisi yapısının veriliş şekli şöyledir:

““*Hem hem*” bağlacı, aynı görevde olan kelimeleri ya da cümleleri “birliktelik, eşitlik ya da karşıtlık” anlamlarıyla birbirine bağlar.”

Verilen dil bilgisi açıklamasına göre verilen anlam örnekleri ise şöyledir:

Aslı yaz tatilinde hem Antalya’ya hem (de) İzmir’e gitmiş.
Hem rejim yapıyorsun hem (de) her gün tatlı yiyorsun.

Verilen açıklama ve örnekler birlikte aynı anlam gibi verilmektedir. Karışık bir şekilde verilen örneklerde ise hangi anlam ile verildiği yazmamaktadır.

5. ünite 82. sayfada geniş zaman “-Ar” dil bilgisi yapısının veriliş şekli şöyledir:

“Alışkanlık durumunda ya da sık sık yapılan bir işi, genel ya da gerçeklikleri herkesçe kabul edilen durumları, bir şeyi yapmaya istekli ve hazır oluşu anlatmak için, bazen de gelecek zaman anlamında kullanılır.”

Bu açıklamada da görüldüğü gibi “-A/Ar” için 4 işlev öngörülmektedir. Birincisi rutinler diyebileceğimiz bir işlev, ikincisi herkes tarafından kabul edilen gerçeklikler, üçüncüsü bir şeyi yapmak için hazır olma halini, dördüncüsü ise zaman anlamlarıdır. Ancak bu işlevlerin hepsi çok farklı ver karıştırılması zor olmasına rağmen birlikte verilmektedir. Ayrıca örneklerin yanına maddelerin ayırt edilmesi ve farklarının algılanması için herhangi bir belirtme verilmemektedir. Verilen örnekler ise şöyledir:

Ben her zaman spor yaparım.
Ahmet asla sigara içmez.
Güneş batıdan batar.
Kapıyı ben açarım.

5. Ünite 90. sayfada “-Dir” dil bilgisinin açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Belirsiz geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zamandan sonra gelir ve cümlenin anlamını pekiştirir. Ayrıca cümleye tahmin anlamı katar. Bu ek yazılı dilde, özellikle resmi metinler ile ders kitabı, ansiklopedi gibi bilgi verme amaçlı metinlerde değişmez doğruları anlatmak için sıkça kullanılır.”

Bu açıklamada da görüldüğü gibi “-Dir” dil bilgisi için 2 işlev öngörülmektedir. Birincisi Anlam pekiştirmek, ikincisi ise cümleye kattığı tahmin anlamı olarak verilmektedir. Ancak anlam pekiştirmek maddesi tahmin anlamı kadar açık bir şekilde ayırt edilememektedir. Verilen örneklerde de bu durum karışık verilmektedir. Örneklerin bazıları aşağıdaki gibidir:

Ali şimdi evde uyuyordur.
Sempozyum 24 Ekim’de yapılacaktır.

B1 seviyesinde 18 dil bilgisi bölümünde toplamda 33 dil bilgisel işlevden 4 tanesinde dil bilgisel öğelerin işlevlerinin sıralı ve maddeli şekilde verilmemesi problemine rastlanmıştır. Bulunan 4 problem örneği aşağıdaki gibidir:

1. Ünite 14. sayfada şimdiki zamanın hikayesi “-yordu” dil bilgisinin açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Şimdiki zamanın hikayesi, geçmişte olan ve bir süre devam eden olayları anlatmak için kullanılır. Ayrıca geçmişte gerçekleşmesi çok yakın olup gerçekleşmeyen olayların anlatımında kullanılır.”

Bu açıklamada görüldüğü gibi “-yordu” iki işlevli olarak anlatılmaktadır. İlk madde geçmişte bir süre yaşanmış olayları anlatırken ikinci madde ise gerçekleşmeye yakın ancak gerçekleşmemiş olan olayları anlatmak için şeklinde iki madde olarak verilmiştir. Bu şekilde verilen fonksiyonların, maddeler şeklinde sıralı ve örnekli olarak verilmesi anlatımı daha kolay bir hale getirilebilir. Bu duruma örnek olarak aşağıdaki şekil önerilebilir:

1. Geçmişte bir süre yaşanmış olaylar
Örnek: Ayşe çocukken hep sokakta oynuyordu.
2. Geçmişte bir işin gerçekleşmesine çok yakın olup gerçekleşmemesi
Örnek: Ahmet sahilde gezerken denize düşüyordu.

1.ünite 19. sayfada zarf fiil “*fiil-Ar-ken*” dil bilgisinin açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Bu zarf fiil, bir eylemin başka bir fiil ile kesildiğini veya bir iş devam ederken başka bir eylemin de birlikte gerçekleştiğini anlatır.”

Yukarıda görüldüğü gibi “-Ar-ken” nin eklendiği cümleye iki anlam kattığı verilmiştir. Ancak bu iki anlam aynı cümlede arka arkaya örneklerle verilmesi dil bilgisinin anlaşılmasını zorlaştırıp karmaşık bir hale getirebilir. Çünkü bazı cümlelerde bu iki fonksiyon birbirine yakındır. Ayrı iki madde ve sıralı şekilde örnek verilmesi bu karışıklığı giderilebilir. Bu duruma örnek olarak aşağıdaki şekil önerilebilir:

1. Eylemin başka bir fiil ile kesildiğini anlatır.
Örnek: Televizyon izlerken elektrikler kesildi.
2. İki eylem birlikte gerçekleşmektedir.
Örnek: Temizlik yaparken müzik dinliyorum.

4. ünite 72. sayfa gereklilik kipinin hikâyesi “-mAllydI” dil bilgisinin açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Gerekli olduğu halde yapmadığımız ve artık sonuçlarını değiştiremeyeceğimiz işleri anlatmak için kullanılır. Yerine getirilmemiş görevleri ve pişmanlıkları anlatır.”

Açıklamada görüldüğü gibi “-mAllydI” artık değişmesi mümkün olmayan işler ve yapılmayan şeylerden duyulan pişmanlıkları anlatır şeklinde verilmiştir. Tanım öğrenci tarafından aynı anlamış gibi karıştırılabilir. Bu açıdan bakıldığında ayrı maddeler şeklinde öğrenciye örneklerle verilmesi hem karışıklığı giderecektir hem de dil bilgisinin kavranmasını kolaylaştıracaktır. Buna örnek olarak aşağıdaki biçim önerilebilir:

1. Gerekli olduğu halde yapılmayan ve sonuçları değişmeyen durumlarda kullanılır.
Örnek: Selinde hafta sonu toplantı için İzmir’e gelmeliydi.
2. Yerine getirilmeyen görevleri ve pişmanlıkları anlatır.
Örnek: Sınavlara 2 hafta önce çalışmaya başlamalıydım.

Birinci maddede bir işin geçmişte yapılmasının gerekli olduğu ama yapılmadığı bu şekilde net bir ifade ile anlatılırken ikinci olarak yazılan madde ve örnekte de ekin cümleye yapılması gerekli olan bir işin yapılmamasından dolayı ortaya çıkan durum daha net bir şekilde verilir anlaşılabilir.

5.ünite 91. sayfada dilek kipi “-sA” dil bilgisinin açıklaması şu şekilde verilmiştir:

“Bu kip bir işin olması ya da yapılması dileğini anlatır. Yaygın olarak “keşke” kelimesi ile kullanılır. Bu formun soru şekli kişinin istediği veya istemediği bir şey hakkında karşısındakinin fikrini almak için kullanılır.”

Açıklamada bir cümle olarak verilen “-sA” dilek kipi hikayesinin ikinci fonksiyonunun bir soru işleviyle sağlandığı veriliyor. Bu iki işlevin ayrı verilir örneklerle desteklenmesi dil bilgisinin daha kolay anlaşılmasını sağlayacaktır.

B2 seviyesinde 18 dil bilgisi bölümünde toplamda 39 dil bilgilendirme işlevden 3 tanesinde dil bilgilendirme öğelerin işlevlerinin sıralı ve maddeli şekilde verilmemesi problemine rastlanmıştır. Bulunan 3 problem örneği aşağıdaki gibidir:

4.ünite 88. Sayfada “Sanki, Bile” dil bilgisinin açıklamaları sırasıyla şu şekilde verilmiştir:

“Sanki: Benzetme edatıdır. Bu edatı bulunduran cümlelerde “sanmak, zannetmek” anlamı vardır. Ayrıca cümleye “benzetme, uyarı, sözde, inanmama” anlamı katar.”

Verilen dil bilgisi maddelerine verilen örnekler ise şöyledir:

Biri kapıyı çalıyor sanki.
Sanki ben gerçekleri bilmiyorum.

Yukarıda verilen dil bilgisi maddeleri ve örnekleri 2 işlev olarak verilmektedir. Birinci işleve zannetmek, ikincisi ise “benzetme, uyarı, sözde, inanmama” gibi bazıları birbirine yakın bazıları değil birçok anlamda verilmektedir.

“Bile: Bağlaç görevinde cümleye “dahi/ da hatta” anlamı verir. Zarf olarak kullanıldığında cümleye “üstelik, karşıt olarak” anlamı katar.”

Verilen dil bilgisi maddelerine verilen örnekler ise şöyledir:

O şimdiye kadar kalkmış, kahvaltısını bile yapmıştır. (Hatta)

Özür dilesen bile seni affetmez, sana çok kırılmış. (Karşıt olarak)

Yukarıda açıklamada verilen madde ve örnekler yanına anlamları yazılmadan verilmiştir. Öğrencinin bu ayrı iki anlamı maddeler şeklinde örneklerle verilmemesi veya yanına anlamının yazılmaması öğrencinin anlamı ayırt etmesini zorlaştıracaktır.

6.ünite 125. sayfada verilen “*Zaten, hiç değilse/ hiç olmazsa*” dil bilgisinin açıklamaları sırasıyla şu şekilde verilmiştir:

“*Zaten*: Kendisinden önceki cümlenin sebebini açıklamak ya da cümleyi desteklemek için kullanılır. Cümleye “Doğrusu, doğrusunu isterseniz, esasen” gibi anlamları verir.”

Verilen dil bilgisi maddelerine verilen örnekler ise şöyledir:

Onunla konuşmaya gerek yok. *Zaten* ne söylersek söyleyelim, istediğini yapacak. (Konuşmaya gerek olmama sebebi)

O hiçbir zaman sözünde durmuyor artık kimse ona inanmıyor *zaten*. (Cümleyi desteklemek)

Yukarıda “*Zaten, hiç değilse/ hiç olmazsa*” dil bilgisi farklı iki işlevde verilmektedir. Bu iki işlevin birbirinden ayrı maddeler şeklinde kendi içinde örneklerle verilmemesi anlam karışıklığına sebep olacaktır.

C1 seviyesinde 18 dil bilgisi bölümünde toplamda 47 dil bilgisel işlevden 11 tanesinde dil bilgisel öğelerin işlevlerinin sıralı ve maddeli şekilde verilmemesi problemine rastlanmıştır. Bulunan 11 problem örneğinin bazıları aşağıdaki gibidir:

1. ünite 10.sayfada şimdiki zamanın hikâyesi “-*yordu*” dil bilgisinin açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Şimdiki zamanın hikâyesi, geçmişte devam eden eylemleri anlatmak için kullanılır. Bu kip aynı zamanda eskiden yapılan ama artık yapılmayan işleri anlatmak içinde kullanılır.”

Bu açıklamada görüldüğü gibi “-yordu” iki işlevli olarak anlatılmaktadır. İlk madde geçmişte devam eden eylemleri anlatırken ikinci madde ise eskiden yapılan ama artık yapılmayan işleri anlatmak şeklinde iki madde olarak verilmiştir. Bu şekilde verilen fonksiyonların, maddeler şeklinde sıralı ve örnekli olarak verilmesi anlatımı daha kolay bir hale getirilebilir. Bu duruma örnek olarak aşağıdaki şekil önerilebilir:

1. Geçmişte devam eden eylemleri anlatmak için kullanılır.
Örnek: Sınıfa girdiğimizde öğrenciler tartışıyorlardı.
2. Geçmişte yapılan ama artık yapılmayan işler için kullanılır.
Örnek: Bebekken sabaha kadar uyumuyor hep ağlıyordum.

1. ünite 20. sayfada öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi “-mİştI dil bilgisinin açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, geçmişte yapılan bir eylemden daha önce yapılan işleri (geçmişten önceki geçmiş) ifade eder. Bu kip, geçmiş zamanda ortaya çıkan ve biten bir eylemi anlatmak için kullanılır.”

Bu açıklamada görüldüğü gibi “-mİştI” iki işlevli olarak anlatılmaktadır. Birinci işlev kısaca geçmişinde yaşanan şeyler, ikinci işlev ise geçmişte ortaya çıkan ve artık biten eylemleri anlatmak olarak verilmiştir. Bu şekilde verilen fonksiyonların, maddeler şeklinde sıralı ve örnekli olarak verilmesi anlatımı daha kolay bir hale getirilebilir. Verilen örnekler ise şöyledir:

Amerika’ya gitmeden önce İngilizce öğrenmiştim.
Bence onun ne demek istediğini anlamamıştı.
Siz Ömer’le daha önce tanınmamış mıydınız?

Yukarıda verilen örneklerde de belirsizlik anlamları bulunmaktadır. 1. Örnek geçmişin geçmişini anlatırken 2.örnek “-DI” bağlamında kullanılarak muğlak bir problem oluşturabilir. Bu sebeple dil bilgisinin aşağıdaki şekilde verilmesi öngörülebilir:

1. Geçmişin geçmişinde kalmış eylemler için kullanılır.
Örnek: Üniversiteye hazırlanırken bir yıl dershaneye gitmiştim.
2. Geçmişte ortaya çıkan ancak artık biten eylemler için kullanılır.
Örnek: Sabah otobüs geç kalınca çok sinirlenmiştim.

2. Ünite 33. Sayfada Geniş zamanın rivayeti “-(I/Ar) mIş” dil bilgisinin açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Bu zaman, fiilin her zaman, düzenli olarak gerçekleştiğini ve bunun başkasından duyulduğunu ya da sonradan fark edildiğini belirtir. Şimdiki zamanın rivayetine göre daha uzak bir geçmiş, daha uzun süreli bir alışkanlığı anlatır.”

Bu açıklamada görüldüğü gibi “-(I/Ar) mIş” iki işlevli olarak anlatılmaktadır. Birinci işlev düzenli olarak gerçekleşen olayların başkasından duyulduğu, ikinci işlev ise düzenli gerçekleşen olayların sonradan fark edildiği olarak verilmiştir. Bu şekilde verilen fonksiyonların, maddeler şeklinde sıralı ve örnekli olarak verilmesi anlatımı daha kolay bir hale getirilebilir. Bu sebeple dil bilgisinin aşağıdaki şekilde verilmesi öngörülebilir:

1. Düzenli olarak gerçekleşen ve başkasından duyulan olayları anlatmak için kullanılır.
Örnek: Her sabah evden çıkınca otobüs durağına kadar yürürmüş
2. Düzenli gerçekleşen olayların sonradan fark edildiğini anlatmak için kullanılır.
Örnek: Meğer Ali okula her gün eski ayakkabıyla gidermiş. Hepimiz sonradan fark ettik.

3. ünite 61. sayfada zarf fiil “-DıIk/-(y)EcEk+ iyelik eki gibi” dil bilgisinin açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Bu zarf fiiller ana cümleye benzerlik nitelemesi yapan ana cümleye aynı anda veya hemen öncesinde gerçekleşme anlatan yan cümleler kurar.”

Verilen dil bilgisi maddelerine verilen örnekler ise şöyledir:

Her şeyi tam senin istediğin gibi planladım. (Benzetme)

Bana yardım etmediğin gibi sorularıma da cevap vermedin. (Aynı anda)

Bu örneklerle verilen dilbilgisi yapısının iki veya daha fazla işlevinin öğretilmeye çalışıldığı görülmektedir. Ama bu işlevler madde halinde net bir şekilde sunulmayıp metin içinde muğlak

bir şekilde yazılmıştır. Bu durumda öğrencinin öğrenmesi ve kolay algılamasını zorlaştırmaktadır.

5. ünite 112. sayfada *Tezlik ve Sürerlik* fiili “*fiil +-(y)Iver ve fiil +-(y)Akal/ -Adur /-Agel*” dil bilgisinin açıklamaları sırasıyla kitapta şu şekildedir:

“*Tezlik fiili*: Bir iş ya da hareketin çok çabuk yapılmasının istendiğini ya da eylemin bir anda gerçekleştiğini ifade etmek için kullanılan birleşik fiil yapısıdır. Ayrıca bir ricayı ifade etmek içinde kullanılır.”

Verilen “*Tezlik*” fiili dil bilgisi maddelerine verilen örnekler ise şöyledir:

Mutfığa gitmişken bana çay getiriver.

Adam televizyonun karşısında uyuyuverdi.

Bugün de işe gidiverme/ gitmeyiver.

Yukarıda verilen dilbilgisi yapısının iki veya daha fazla işlevinin öğretilmeye çalışıldığı görülmektedir. Ama bu işlevler madde halinde net bir şekilde sunulmayıp metin içinde muğlak bir şekilde yazılmıştır. Aynı şekilde örneklerde hangisinin örneği olduğunu belirtmemektedir. Bu durumda öğrencinin öğrenmesi ve kolay algılamasını zorlaştırmaktadır.

“*Sürerlik fiili*: Sürerlik fiilleri, işin, hareketin, olayın sürdüğünü veya devam etmesi gerektiğini anlatan fiillerdir. Yapılan işte kalmayı, yapılan işte durmayı, başka bir işe geçmemeyi anlatır.”

Verilen sürerlik fiili dil bilgisi maddelerine verilen örnekler ise şöyledir:

Yoldaki kazayı görünce donakaldım çünkü motosikletli genç, kardeşime benziyordu. (Başka bir işe geçememe/ yapılan işte durma)

Sen bu işleri yapadur. Ben birazdan geleceğim. (Devam etmesi gerekme)

Türklerde bayramlaşma geleneği yıllardan beri deri süregelir. (Hala devam eden)

Bu örneklerle verilen dilbilgisi yapısının iki veya daha fazla işlevinin öğretilmeye çalışıldığı görülmektedir. Ama bu işlevler madde halinde net bir şekilde sunulmayıp metin içinde muğlak bir şekilde yazılmıştır. Bu durumda öğrencinin öğrenmesi ve kolay algılamasını zorlaştırmaktadır.

5.3. Dil bilgisel öğelerin tanımlanmayan ancak örneklerde veya alıştırmalarda görülen işlevleri

Dil bilgisi yapılarının öğretiminin etkili bir biçimde yapılabilmesi için net bir şekilde sunulması ve tutarlı olması gerekir. Kullanılan yabancılara Türkçe öğretim kitaplarının her birinde dil bilgisel öğelerin işlevleri farklı ünitelerde öğretilir. Kitapların kullandığı farklı öğretim stratejilerine göre verilen bu karar tutarlı bir biçimde uygulanmalıdır. Dil bilgisi yapılarının öğretilmesi hedeflenen işlevleri ile o bölümde verilen örneklerdeki ve alıştırmalardaki işlevlerin tutarlı olması beklenir. Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı setinde bu açıdan sorunlu açıklama-örnek ve alıştırmaya eşleşmeleri olduğu görülmektedir. Bu konuyla ilgili bulgular seviyelere göre aşağıdaki gibidir:

Tablo 5.3. Tanımlarda olmayan, örnek ve alıştırmalarda görülen işlev sayısı

Düzye	Toplam Dil Bilgisi Yapısı	Tanımlarda Olmayan Örnek ve Alıştırmalarda Görülen İşlev Sayısı
A1	28	2
A2	27	2
B1	33	1
B2	39	2
C1	47	7

A1 seviyesinde birden çok işlevi olan dil bilgisi bulunmadığından bu konuyla ilgili bir probleme rastlanmamıştır.

A2 seviyesinde 18 dil bilgisi bölümünde toplamda 28 dil bilgisi işlevinden 2 tanesinde dil bilgisel öğelerin tanımlanmayan ancak örneklerde veya alıştırmalarda görülen işlevlerine rastlanmıştır. Bulunan örnekler aşağıdaki gibidir:

1. ünite 9. sayfada “*Emir Kipi*” dil bilgisinin kitaptaki açıklamasında verilen işlevleri şöyledir:

“*Emir kipi*; bir işin, oluşun, hareketin yapılmasını emretmek için kullanılır. Kişi kendine emredemeyeceği için, 1. tekil (ben) ve 1. çoğul (biz) kişilerde emir kipi kullanılmaz.”

Örnek:

Lütfen derste sessiz olun. (Rica)

Ona asla inanma. (Emir)
Toplantıya Gökhan'da gelsin mi? (İzin)
Buraya park etmeyin. (Emir)
Kolay gelsin. (Dilek)

Yukarıda görüldüğü gibi “*Emir Kipi*” nin bir işin, oluşun veya hareketin emredilmesi için kullanıldığı söylenmektedir. İkinci ve dördüncü örnek bu açıklamaya uygundur. Ancak ilk örnek rica etmek anlamı, üçüncü örnek bir soru anlamı, beşinci örnek ise dilekte bulunma anlamı taşımaktadır. Etkili bir dil bilgisi öğretimi yapmak için örneklerin sadece öğretilen işlevlerden seçilmesi gerekmektedir.

1. ünite 14. sayfada “*İstek Kipi*” dil bilgisinin kitaptaki açıklamasında verilen işlevleri şöyledir:

“Bir isteği, bir dileği anlatmak için kullanılır. İstek kipi genellikle 1. tekil (ben) ve 1.çoğul (biz) şahıs eklerinde kullanılmaktadır. Günümüzde istek kipi, 2. ve 3. şahıslarda (sen, siz, o, onlar) kullanılmamaktadır.

Örnek:

Bu akşam konsere gidelim mi? (Plan/ teklif)
Biraz daha ders çalışayım. (İstek)
Yarın erken kalkalım. (İstek)
Haydi acele et! Geç kalmayalım. (İstek)
Anne, bu akşam dışarı çıkayım mı? (İzin)

Yukarıda görüldüğü gibi “*İstek Kipi*”nin istek veya dileği anlatmak için kullanıldığı söylenmektedir. İkinci, üçüncü ve dördüncü örnek verilen bu tanıma uygundur. Birinci ve beşinci örnek ise bu tanıma uygun değildir. Birinci örnekte bir plan yapma teklifi varken beşinci örnekte bir izin anlamı vardır. Yapılan tanımda ise karşımıza bu tanımlar çıkmamaktadır.

B1 seviyesinde 18 dil bilgisi bölümünde toplamda 33 dil bilgisel işlevden 1 tanesinde dil bilgisel öğelerin tanımlanmayan ancak örneklerde veya alıştırmalarda görülen işlevlerine rastlanmıştır. Bulunan örnekler aşağıdaki gibidir:

5. ünite 97. sayfada Dilek kipinin hikayesi “*-mAllydı*” dil bilgisinin kitaptaki açıklamasında verilen işlevleri şöyledir:

“Dilek kipinin hikayesi, geçmişte kalan ve artık gerçekleşmesi mümkün olmayan bir durumdan duyulan pişmanlığı anlatır.”

Örnek:

Keşke sınava daha çok çalışsaydım. Çok kötü bir puan aldım. (Çok çalışmadım ve pişmanım)

Keşke o kadar çok yemek yemeseydim. Şimdi hastayım. (Fazla yemek yedim ve pişmanım)

Keşke onu hiç tanımasaydım. (Onu tanıdım ve pişmanım)

Keşke daha çok param olsaydı. (Çok param olmasının istiyorum ama çok param yok. Bu durumu değiştiremiyorum.)

Keşke yarın tatil olsaydı. (Tatil olmasını istiyorum ama değil.)

Keşke yağmur yağmasaydı da pikniğe gitseydik. (Yağmur yağdı ve bu durumdan rahatsızım.)

Yukarıdaki dil bilgisi açıklamasında “-saydı”nın geçmişte gerçekleşmesi mümkün olmayan şeylerden duyulan pişmanlığı anlatmak için kullanıldığı görülmektedir. Ancak verilen örneklerden sadece ilk üçü bu tanıma uymaktadır. Diğer üç örnekte ise sırasıyla değişmeyen durum, istediğimiz ama olmayan şeyler ve rahatsız olunan durumlarda kullanılan üç farklı işlev karşımıza çıkmaktadır.

B2 seviyesinde 18 dil bilgisi bölümünde toplamda 39 dil bilgisel işlevden 2 tanesinde dil bilgisel öğelerin tanımlanmayan ancak örneklerde veya alıştırmalarda görülen işlevlerine rastlanmıştır. Bulunan örnekler aşağıdaki gibidir:

1. ünite 20. sayfada “*fiil+ -DİKÇA ve fiil +DİĞİ sürece*” dil bilgisinin kitaptaki açıklamasında verilen işlevleri şöyledir:

“Bu zarf- fiiller, süreklilik gösterir. Temel cümledeki fiilin, yan cümlecikteki fiile bağlı olarak sürdüğünü ve yinelendiğini anlatır.”

Örnek:

Türkiye’de yaşadıkça Türkleri daha iyi anlıyorum. (Devam)

Dün hava oldukça soğuktu. (Fazla olma)

Türk arkadaşlarımla konuştuğça Türkçem ilerliyor. (Tekrar)

İnsanlar yaşlandıkça olgunlaşıyor. (Devam)

İlaçlarımı içmediğın sürece iyileşemezsin. (Devam)

Böyle devam ettiğın sürece üniversiteden mezun olamazsın. (Devam)

İkinci bir dil öğrenmediğın sürece kolay kolay iş bulamazsın. (Devam)

Yukarıda verilen dil bilgisi açıklamasında “*fiil+ -Dikça ve fiil +DIĞI sürece*” nin cümlede bir sebebe bağlı olarak devam etme ve tekrarlama anlamına geldiği görülmektedir. Ancak verilen ikinci “Dün hava oldukça soğuktu” örneğinde ise bir şeyin fazla olması anlamı bulunmaktadır. Ancak verilen tanımdan ilgisiz, çekim olarak değil sözlüksellemiş bir birim örnek verilmiştir. Etkili bir dil bilgisi öğretimi yapmak için örneklerin sadece öğretilen işlevlerden seçilmesi gerekmektedir.

6.ünite 120. sayfada “*Neyse ki*” dil bilgisinin kitaptaki açıklamasında verilen işlevleri şöyledir:

“Bu bağlaç; kötü olarak düşünülen, beklenen, tahmin edilen bir olayın öyle olmadığını, iyi bir şekilde sonuçlandığını belirten cümleleri birbirine bağlamak için kullanılır.”

Örnek:

Bu sabah, saatim çalmamış neyse ki okula geç kalmadım. (Sonuç iyi)

Onu bulamayınca çok telaşlandım neyse ki önemli bir şey yokmuş. (Sonuç iyi)

Üzgün olduğumda onların yanına gidiyorum neyse ki çok sevdiğim bir ailem var. (Muğlak)

Yukarıda verilen dil bilgisi açıklamasında “*Neyse ki*” bağlacının bir cümleye beklenen, tahmin edilen bir olayın öyle olmadığı, iyi bir şekilde sonuçlandığı anlamı kattığı belirtilmektedir. Birinci ve ikinci örnekte bu açıklama görülmekte ancak üçüncü örneğin verilen tanıma uygun bir tanım olmadığı muğlak bir işlev taşıdığı görülmektedir.

C1 seviyesinde 18 dil bilgisi bölümünde toplamda 47 dil bilgisel işlevden 7 tanesinde dil bilgisel öğelerin tanımlanmayan ancak örneklerde veya alıştırmalarda görülen işlevlerine rastlanmıştır. Bulunan örneklerin bazıları aşağıdaki gibidir:

1. ünite 10. sayfada *Şimdiki Zamanın Hikâyesi* “*-yordu*” dil bilgisinin kitaptaki açıklamasında verilen işlevleri şöyledir:

“Şimdiki zamanın hikâyesi, geçmişte devam eden eylemleri anlatmak için kullanılır. Bu kip aynı zamanda eskiden yapılan ama artık yapılmayan alışkanlıkları anlatmak içinde kullanılır.”

Örnek:

Çocukken bütün gün sokakta oynuyorduk. (Geçmiş)

Siz otobüsün saatini bilmiyor muydunuz? Neden geç kaldınız? (Devam eden/ muğlak durum)

Öğrenci geldiğinde öğrenciler kendi aralarında tartışıyorlardı. (Yakın geçmiş)

Dikkat et! Neredeyse düşünüyordun. (Gerçekleşmeye yakın ancak gerçekleşmeyen olay)

Yukarıda görüldüğü gibi “-yordu”nun geçmişte devam eden ve eskiden yapılan ama artık yapılmayan alışkanlıkları anlatmak için kullanıldığı söylenmektedir. Birinci ve üçüncü örnek tanıma uymaktadır. Ancak ikinci ve dördüncü örnek bu tanıma uymamakta ve farklı bir işlev taşımaktadır. İkinci örnekte devam eden veya geçmiş zaman olarak nitelendirilebilecek muğlak bir durum bulunmaktadır. Dördüncü örnekte ise bir şeyi yapmaya çok yaklaşmak ancak gerçekleşmemesi durumu bulunmaktadır. Bu iki işlevden de tanımda bahsedilmemektedir. Aynı durum alıştırmalarda da bulunmaktadır. 5. ve 6. alıştırmada bulunan 3 örnek şöyledir:

“Az kalsın kamyon bisiklete çarp.....”
“Otobüsten inerken neredeyse”
“Az kalsın yarınki.....”

1.ünite 10. sayfada *Geniş Zamanın Hikâyesi* “-Ardı” dil bilgisinin kitaptaki açıklamasında verilen işlevleri şöyledir:

“Geçmişte her zaman yapılan ve süreklilik taşıyan işleri anlatmak için kullanılır. Geçmişte sürekli yapılan ama şimdi yapılmayan işleri anlatmak için kip kullanılır.”

Örnek:

Selim gençliğinde pop müzik dinlerdi. (Geçmiş)

Çocukken erken yatmak istemezdik. (Geçmiş)

Sen buralara gelir miydin? (Geçmiş)

Çok param olsa, kendime güzel bir ev alırdım. (Gerçek dışı/ hayal)

Yukarıda verilen “-Ardı” dil bilgisi geçmişte sürekli yapılan ama şimdi yapılmayan işlerde kullanıldığı görülmektedir. İlk üç örnekte bu işlev görülürken son örnekte bu işlev görülmemektedir. Son örnek gerçek dışı bir yapıdadır. Şimdiki zaman bağlamında da kullanılmış olabilir.

2. ünite 32. sayfada *Şimdiki zamanın rivayeti* “-yormuş” dil bilgisinin kitaptaki açıklamasında verilen işlevleri şöyledir:

“Bu zaman, fiilin geçmişte fiilin düzenli olarak gerçekleştiğini ya da yakın gelecekte gerçekleşeceğini ve bunun başkasından duyulduğunu ya da sonradan fark edildiğini belirtir.”

Örnek:

Anne kardeşim eve geliyormuş, “Bir isteğimiz var mı?” diye soruyor. (Şimdiki zaman)

Üniversiteyi kazanmak için gece geç saatlere kadar çalışıyormuş. (Şimdiki zaman)
Misafir beklemiyormuş, bizi görünce çok şaşırıldı. (Sonradan fark etme)
O yemek yapmaktan anlıyor muymuş? Bunu hiç bilmiyordum. (Geniş zaman)
Bu akşam sinemaya gelmiyorlar mıymış? Ama onlar içinde bilet almıştık. (Gelecek zaman)
Onu aradığımda ders çalışıyormuş. (Geçmiş zamanda)

Yukarıda verilen “-yormuş” dil bilgisi, geçmişte ya da yakın gelecekte düzenli olarak gerçekleşecek olayların sonradan duyulduğunu anlatmak için kullanılır şeklinde görülmektedir. Verilen ilk örnek ilk örnekte şimdiki zaman, dördüncü örnekte geniş zaman, beşinci örnekte ise gelecek zaman anlamında kullanılarak tanım dışı işlevlere yer verilmektedir.

5. ünite 106. sayfada “*Tezlik fiili*” dil bilgisi açıklaması kitapta şu şekildedir:

“Tezlik fiili, bir iş ya da hareketin çok çabuk yapılmasının istendiğini ya da eylemin bir anda gerçekleştiğini ifade etmek için kullanılan birleşik fiil yapısıdır. Ayrıca bir ricayı ifade etmek için de kullanılır.”

Örnek:

Mutfağa gitmişken bana bir çay getiriver. (Rica)
Adam televizyonun karşısında uyuyuverdi. (Bir anda)
Bu dosyayı benim yerime götürürsen ne olur? (Rica)
Bugün de işe gidiverme/ gitmeyiver. (Önemsizlik)

Yukarıda verilen “*Tezlik fiili*” tanımında bir anda yapma ve rica anlamında kullanıldığı görülmektedir. Verilen ilk üç örnek tanıma uymaktadır. Ancak son örnek tanıma uymamaktadır. Önemsizlik anlamında tanımdan bağımsız bir işlev kullanılmaktadır.

5.4. Verilen alıştırmaların hedeflenen dilbilgisi konusundan farklı cevaplara açık olması

Anlatılan dil bilgisi yapısından sonra bilgilerin pekiştirilmesi için alıştırmalar kullanılmaktadır. Ancak alıştırma örneklerinin doğru ve net bir bağlamda oluşturulması gerekmektedir. Doğru şekilde hazırlanmayan alıştırmaların birden fazla dil bilgisi kurallarına açık olması kaçınılmazdır. Bu gibi durumlarda öğrenci alıştırmaların açık olduğu diğer dil bilgisi ile farkları bilmiyorsa ya da alıştırma diğer dil bilgisi kuralları kullanıldığı takdirde anlamlı bir haldeyse öğrencinin kafasının karışmasına ve öğretilmeye çalışılan dil bilgisinin doğru bir şekilde öğrenilmemesine sebep olacaktır. Bu probleme Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin

Türkçe Ders Kitabı Seti alıştırmalarında rastlanmaktadır. Bu konuyla ilgili bulgular seviyelere göre aşağıdaki gibidir:

Tablo 5.4 Alıştırmaların hedeflenen dilbilgisi konusundan farklı cevaplara açık olması

Düzy	Toplam Dil Bilgisi Yapısı	Alıştırmaların Farklı Cevaplara Açık Olma Sayısı
A1	28	1
A2	27	2
B1	33	4
B2	39	2
C1	47	4

A1 seviyesinde 18 dil bilgisi bölümünde toplamda 28 dil bilgisel işlevde verilen alıştırmalarda, verilen alıştırmaların hedeflenen dil bilgisi konusundan farklı cevaplara açık olması problemine rastlanmamıştır. Bu problemin A1 de bulunmasının sebebi ise A1 seviyesinin temel öğretim seviyesi olması ve dil bilgisi kurallarının diğer seviyelere göre daha az olmasıdır.

A2 seviyesinde 18 dil bilgisi bölümünde toplamda 27 dil bilgisel işlevde verilen 12 alıştırmada, verilen alıştırmaların hedeflenen dil bilgisi konusundan farklı cevaplara açık olması problemine rastlanmıştır. Bulunan problem örneğinin bazıları aşağıdaki gibidir:

1. ünite 15. sayfa “-AyIm /-Allm ” istek kipi anlatımından sonra verilen 4. alıştırmada verilen örneklerde problemlere rastlanmıştır. Bütün örneklerde problem bulunmaktadır. Bulunan problemler örneklerin bazıları şöyledir:

4.Aşağıdaki kelimelerle cümleler oluşturalım.

1. gitmek/ gelecek hafta/ biz/ Kız Kulesi

.....

2.ısmarlamak/ yemekten sonra/ sana/ baklava

.....

3.yemek/ lahmacun/ bu lokanta

.....

6. almak/ Kapalı Çarşı/ yarın/ lokum

.....

Yukarıda “-AyIm /-Allm” istek kipi ile kurulması için verilen karışık kelime alıştırmaları örnekleri bu dil bilgisi yapısına uygundur. Ancak verilen bu alıştırmalar aynı zamanda “-(I)yor” şimdiki zaman ve “-DI” geçmiş zaman ekiyle de cümle kurmak için uygundur. Verilen cümleler dil bilgisi konuları arasında bir netlik ve açıklık belirtmemektedir.

5. ünite 83. sayfa “-(I/A) r” geniş zaman anlatımından sonra pekiştirme yapmak için verilen 6. alıştırmaya örneklerinin hepsinde bu probleme rastlanmıştır. Bulunan örneklerin bazıları şöyledir:

6. Aşağıdaki soruları cevaplayalım.

1. Her akşam televizyon izler misin?
2. Hafta sonları sinemaya gider misin?
5. Günde kaç saat uyursun?
6. Arkadaşlarıyla gezmeye gider misin?
7. Her hafta aileni arar mısın?

Yukarıda verilen örnekler de 6. alıştırmadaki örnekler “-(I/A) r” geniş zaman ekine uygun olduğu gibi “-(I)yor” şimdiki zaman işlevine de uygun örneklerdir. Verilen örnekler başka dil bilgisi işlevlerine açık olduğu gibi verilen örneklerin ayırt edici özelliğinin olmaması mekanik bir öğretime sebep olmaktadır.

B1 seviyesinde 18 dil bilgisi bölümünde toplamda 39 dil bilgisel işlevde verilen 4 alıştırmada verilen alıştırmaların hedeflenen dil bilgisi konusundan farklı cevaplara açık olması problemine rastlanmıştır. Bulunan problem örneğinin bazıları aşağıdaki gibidir:

1. ünite 11. sayfa “-ArAk” ve “-A....-A” zarf fiil dil bilgisi 9. ve 10. alıştırmaya örneklerinin tamamında bu problem görülmektedir. 9. ve 10. alıştırmaya örneklerinin bazıları şunlardır:

9. Aşağıdaki cümleleri tamamlayalım.

1. bir ayda üç kilo verdim.
2. sınavdan çıktım.
3. Türkçe öğrendim.
4. eve gittim.
5. yeni bir ev kiraladım.

Yukarıda verilen “-ArAk” ve “-A....-A” zarf fiil dil bilgisi alıştıırma örnekleri aynı zamanda “-Ip” zarf fiiline de açıktır. Kitapta bununla ilgili ayırt ediciliği veya aynı olduğuna dair bir not verilmediği gibi örneklerde ayırt edici olmamaktadır.

10. Aşağıdaki soruları cevaplayalım.

1. Nasıl güzel gitar çalabiliriz?

.....

2. Nasıl doktor olabiliriz?

.....

3. Nasıl yabancı bir ülkeye gidebiliriz?

.....

Yukarıda verilen “-ArAk” ve “-A....-A” zarf fiil dil bilgisi alıştıırma örnekleri aynı zamanda “-Ip” zarf fiiline de açıktır. Kitapta bununla ilgili ayırt ediciliği veya aynı olduğuna dair bir not verilmediği gibi örneklerde ayırt edici olmamaktadır.

3. ünite 51. sayfa, “-mAll” dil bilgisi 7. alıştıırma örneklerin tamamında bu problem görölmektedir. 7. alıştıırma örneklerinin bazıları şunlardır:

1. Cüzdanımı kaybettim. Ne yapmalıyım?

.....

2. Dün gece eve hırsız girmiş. Ne yapmalıyım?

.....

Bu alıştıırmanın “-mAll” gereklilik kipi eki ile cevaplanması verilen bağlama uygun olmaktadır. Ancak benzer bir biçimde istek kipi “-AyIm” ekinde tavsiye işlevinin olmasından dolayı örnekler hem “-mAll” hem “istek kipi” cevabına açıktır. Bu şekilde örneklerde bir bağlam bulunmamaktadır. Bundan kaynaklı olarak örnekler diğer dil bilgisi kurallarına açık olmakta, öğrenci istenen eki yazsa bile cümledeki bağlamı anlamasına ve bir öğrenme gerçekleştirmesine gerek bulunmamaktadır. Bu doğrultuda yapılan alıştıırmalar sadece mekanik alıştıırmalar olmaktadır.

5. ünite 92. sayfa, “-sA” dilek kipi dil bilgisi 6. alıştıırma örneklerin tamamında bu problem görölmektedir. 6. alıştıırma örneklerinin bazıları şunlardır:

6. Aşağıdaki cümlelerdeki kişiler bazı konularda fikir almak istemektedirler. Cümleleri tamamlayalım.

1. Spor yaparak zayıflamak istiyorum ama karar veremiyorum. (yüzme/ spor salonuna gitme)
Sence.....?
2. Yarın akşam arkadaşlarım bana yemeğe gelecekler ama karar veremiyorum. (yöresel bir yemek/ dünya mutfağı)
Sence.....?

Bu alıştırmaya örnekleri “-sA” dilek kipi ekine uygundur. Ancak verilen alıştırmaya örnekleri aynı zamanda istek kipi “-AyIm” da bir şeye karar veremeyip fikir sorma işlevinde kullanılabilir.

B2 seviyesinde 18 dil bilgisi bölümünde toplamda 39 dil bilgisel işlevde verilen 2 alıştırmada, alıştırmaların hedeflenen dil bilgisi konusundan farklı cevaplara açık olması problemine rastlanmıştır. Bulunan problem örneklerinin bazıları aşağıdaki gibidir:

2. ünite 33. sayfa “-I/ -n” edilgen fiil ekinin öğretiminden sonra verilen 9. alıştırmada tüm örneklerde bu probleme rastlanmıştır. Bulunan örnekler şöyledir:

9. Aşağıdaki soruları cevaplayalım.

1. Öğrenciler arasında genellikle ne konuşulur?
.....
2. Türkiye’ye gelen yabancılara neler tavsiye edilebilir?
.....
3. Hafta sonu arkadaşlarla neler yapılır?
.....
4. Çocukken hangi oyunlar oynanır?
.....
5. Bir milyon Türk lirası nasıl harcanabilir?
.....

Yukarıda verilen örneklerde “-I/ -n” edilgen fiil eklerini pekiştirmek için verilen alıştırmaya örnekleri incelenmiştir. İncelenen bu örneklerin edilgen fiil yapısına uygun olduğu ancak net bir şekilde edilgen fiili pekiştiren alıştırmaların olmadığı, verilen alıştırmaya örneklerinin geniş zaman “-(A/I)r” , “evet” ya da zaman eki kullanmadan düz isim cümlelerine de açık olduğu görülmektedir.

4. ünite 84. sayfa “*fiil+ DIk/ -AcAk +iyelik eki için/ (-n) daAn/ -(n) dAn dolayı*” zarf fiil eklerinin öğretiminden sonra verilen 8. alıştırmada verilen bütün örneklerde bu problem bulunmaktadır. Bu örneklerin bazıları şöyledir:

8. Aşağıdaki cümleleri tamamlayalım.

1. Türkçe öğreniyorum.
2. öğrenciler yurttta kalmayı tercih ediyor.
3. yarın denize gitmeyi düşünmüyoruz.
4. çalışanların ehliyet alması gerekiyor.
5. çok dikkatli olması gerekiyor.

Yukarıda verilen alıştırmalar “*fiil+ DIk/ -AcAk +iyelik eki için/ (-n) daAn/ -(n) dAn dolayı*” zarf fiil açıklamasından sonra verilen 3. alıştırmadır. Ancak verilen alıştırmada net bir pekiştirme, ölçme durumu yoktur. Verilen alıştırmaya bütün diğer dil bilgisi kurallarına açıktır.

C1 seviyesinde 18 dilbilgisi bölümünde toplamda 47 dil bilgisel işlevde verilen 4 alıştırmada, verilen alıştırmaların hedeflenen dilbilgisi konusundan farklı cevaplara açık olması problemine rastlanmıştır. Bulunan problem örneğinin bazıları aşağıdaki gibidir:

1.ünite 21. sayfa “*-mİştI*” öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi öğretiminde 6. ve 7. alıştırmada probleme rastlanmıştır. 6. alıştırmada 5 örnek, 7. alıştırmada ise 10 örnekte bulunmaktadır. Bu örneklerin bazıları şöyledir:

6. Aşağıdaki durumları okuyalım ve parantez içindeki kelimeleri kullanarak cümleler yazalım.

1. Ev arkadaşım pizza sipariş etmiş.
(aslında/ ben/ yemek/ yap-)
2. Uçakta yanımda oturan kişiler çok gergindi.
(daha önce/ hiç / uçak/ bin-).....
3. Geçen yıl ilk kez Yozgat’a gittik.
(hiç/ Yozgat/ git-)

Verilen örnekler “*-mİştI*” öğrenilen geçmiş zamanın hikayesine açıktır. Ancak soruda ne istediği belli olmadığı için diğer örneklere de açıktır. Örnekler sadece “*-mİş*” öğrenilen geçmiş zaman ile “*-DI*” görülen geçmiş zaman ile de yapılabilmektedir.

7. Cümleleri uygun şekilde tamamlayalım.

1. Sabah otobüse bindiğimde çok sinirlendim çünkü.....
2. Türkiye'ye gelmeden önce hiç.....
3. Bugün derste eski konuların tekrarını yaptık çünkü.....

Verilen cümle tamamlama örnekleri “-mIştI” öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi ile yapılabilir. Ancak verilen örneklerde ve soruda ayırt edici bir işlev bulunmamaktadır. Bu sebeple örnekler C1 seviyesine kadar öğrenilen bütün dil bilgisi ile cümleleri tamamlayabilmektedir. Verilen örnekler belirli bir konu açıklığı bulunmadığından konuyu pekiştirme açısından yeterli görülmemektedir.

1.ünite 21. sayfada “-mIştI” öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi öğretiminde öğretilen dil bilgisini pekiştirmek için kullanılan 6. ve 7. alıştırmada toplam bütün örnekler bu probleme rastlanmıştır. Bazı örnekler şöyledir:

6. Aşağıdaki durumları okuyalım ve parantez içindeki kelimeleri kullanarak cümleler yazalım.

1. Ev arkadaşım pizza sipariş etmiş.
(aslında/ ben/ yemek/ yap-).....
2. Uçakta yanımda oturan kişiler çok gergindi.
(daha önce/ hiç/ uçak/ bin-).....
3. Geçen yıl ilk kez Yozgat'a gittik.
(hiç/ Yozgat/ git-).....

Yukarıda verilen “-mIştI” öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi alıştırmaları aynı zamanda “-DI” geçmiş zaman ve “-mIş” öğrenilen geçmiş zaman dil bilgisi konularına da açık örneklerdir.

7. Cümleleri uygun şekilde tamamlayalım.

1. Sabah otobüse bindiğimde çok sinirlendim çünkü.....
2. Türkiye'ye gelmeden önce hiç.....
3. Bugün derste eski konuların tekrarını yaptık çünkü.....
4. Arkadaşlarımla dışarı çıkmadım. Zaten.....
5. Bugünkü sınavdan hiç korkmadım.....

Yukarıda verilen “-mIştI” öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi alıştırmaları aynı zamanda “-DI” geçmiş zaman ve “-mIş” öğrenilen geçmiş zaman dil bilgisi konularıyla da tamamlamak için uygun örneklerdir.

2.ünite 33. sayfada “-(I/A) rmiIş” geniş zamanın rivayeti öğretiminde öğretilen dil bilgisini pekiştirmek için kullanılan 9. alıştırmada toplam 2 örnekte bu probleme rastlanmıştır. Bazı örnekler şöyledir:

9. Aşağıdaki cümlelerde uygun seçeneği işaretleyelim.

2. Babam da gençliğinde çok güzel yazı *yazardı/ yazarmış;* sanırım yazma yeteneğim ondan bana geçmiş.

10. İnanamıyorum. Eskiden insanlar evlenmeden önce hiç *konusmaz mıymış/ konuşmaz mıydı?*

Yukarıda “-(I/A) rmiIş” geniş zamanın rivayeti için verilen alıştırmalar aynı zamanda geniş zamanın hikâyesi ve “-(A/I)rdI” eki ile yazıldığında da anlamı bozulmamaktadır.

2.ünite 43. sayfada “-mAllymıIş” gereklilik kipinin rivayeti öğretiminde öğretilen dil bilgisini pekiştirmek için kullanılan 8. alıştırmada toplam 4. örnekte bu probleme rastlanmıştır. Bu örnekler şöyledir:

9. Aşağıdaki cümlelerde uygun seçeneği işaretleyelim.

1. Evden daha erken *çıkmalıydık/ çıkmalıymışız;* gördün mü bak ben sana söylemişim.

2. Evden daha erken *çıkmalıydık/ çıkmalıymışız;* biz bunu nasıl da akıl edemedik.

3. Dün akşam eve geç *gelmemeliydim/ gelmemeliymişim;* ertesi gün yorgun olacağımı tahmin etmişim.

6. Acaba bu kadar çok yemek *yememeli miydim/ yememeli miymişim?* Doktor ne diyor.

Yukarıda “-mAllymıIş” gereklilik kipinin rivayeti öğretimini pekiştirmek için verilen örneklerdeki “-mAllydI” gereklilik kipinin hikayesi seçenekleri cümleye pişmanlık anlamı vermektedir ve cümlenin anlamını bozmamaktadır. Bu sebeple bu seçeneklerde doğru kabul edilebilir.

5.5 Diğer Sorunlar

Bulunan dört sorunun dışında A1, A2, B2, C1 seviyelerinde öğrencinin anlatılan dil bilgisini anlamasını zorlaştıracak bazı problemlere de rastlanmıştır. Bu problemler şöyledir:

Tablo 5.6 Diğer problemler

Düzyey	Toplam Dil Bilgisi Yapısı	Diğer Problem Sayısı
A1	28	2
A2	27	2
B1	33	0
B2	39	2
C1	47	2

A1 seviyesinde verilen dil bilgisi kuralları sadece Türkçe- İngilizce tek kelimelik veya sadece İngilizce ile verilmiştir. Örneğin sayfa 31:

“Bulunma Durumu (-DA) (The Locative Case): The locative case roughly covers the functions of the prepositions “in, on and at” in English.”

Bulunma durum eki sadece İngilizce tanım ile verilirken 40. Sayfada isim cümlesi tanımı ise:

“İsim Cümleleri (Nominal Sentences): Yükleme isim olan cümlelerdir.”
“Sentences where the main verb is “to be”-e. g. I m here, you aren’t ill.”

Yukarıda sadece İngilizce verilmesi sonra hem Türkçe hem İngilizce tanımlar şeklinde verilmesi kitap iki dilli mi değil mi, sorusunu oluşturmaktadır.

A2 seviyesinde verilen dil bilgisi kurallarının bazılarında açıklama sadece pozitif durumlarda kullanılır tarzında ve akademik dil olarak A2 seviyesine uygun olmayan gramerler verilmiştir. Bu konularla ilgili örnekler aşağıdaki gibidir:

3. ünite, sayfa 47:

“Gelecek zaman eki: Bu zaman, gelecekte yapılacak işleri anlatmak için kullanılır.”

Örnek:

Gelecek yıl ev alacağım.

Ali gelecek hafta İzmir’e gidecek bu yüzden okula gelmeyecek.

Sen yarın okuldan sonra bizimle sinemaya gelecek misin?

Siz bu kitabı okumayacak mısınız?

Yukarıda verilen tanımda sadece pozitif bir anlamdan bahsederken verilen örnekler soru olarak bir şeyi yapıp yapmayacağını öğrenmek, olumsuz olarak bir şeyi gelecekte yapmayacağını ifade etmektedir. Bu durum yapılan açıklamanın anlamsal olarak çelişmesine ve bunun sonucu olarak öğrencinin kafasının karışmasına sebep olacaktır.

6. ünite, sayfa 107:

“Zarf -fiil (-mAdAn): Yan cümlecikteki işin yapılmadığını, temel cümledeki işin yapıldığını anlatmak için kullanılır.”

Yukarıdaki tanımda “yan cümlecik” ve “temel cümle” gibi akademik dil bilgisi terimleri verilmektedir. Ancak hiçbir seviyesi de bu terimlerin anlamlarını vermemektedir. A2 seviyesindeki bir öğrencinin bu şekilde yapılan bir Türkçe dil bilgisi açıklamasını anlaması zor olacaktır.

B2 seviyesinde verilen dil bilgisi kurallarının bazıları ikili olarak tek açıklamayla verilmiştir. Bu problemlerle ilgili örnekler sırasıyla aşağıdaki gibidir:

1. ünite, sayfa 20:

“fiil + *Dlkça* ve fiil + *-Diğl sürece*: Bu zarf fiiller, süreklilik gösterir. Temel cümledeki fiilin, yan cümledeki fiile bağlı olarak sürdüğünü veya yinlendiğini anlatır.”

Yukarıda birbirinden farklı olan “sürmek” ve tekrar anlamına gelen “yinelemek” kavramları ile tanım yapılmıştır. Ancak verilen bu iki kavramın hangi zarf fiile ait olduğu belirtilmemiştir. Bu durum dil bilgisi yapısında muğlaklık oluşturmaktadır.

2. ünite, sayfa 31:

“fiil + (I) / (I) n : Bu ek, cümlelerin öznesini bilinmiyorsa ya da söylenmek istenmiyorsa kullanılır. Ünsüz harfle biten kelimelerden sonra “(I)”, ünlü ile biten kelimelerden sonra “n” kullanılır.

Örnek:

Öğretmen ders anlattı. (Etken)
Ders anlatıldı. (Edilgen)
Öğrenci kapıyı açtı. (Etken)
Kapı açıldı. (Edilgen)
Annem çiçekleri sulamamış. (Etken)
Çiçekler sulanmamış (Edilgen)
Babam evin duvarlarını boyuyor mu? (Etken)
Evin duvarları boyanıyor mu? (Edilgen)

Yukarıda verilen “*fiil + (I) l/ (I) n*” edilgen fiil açıklamasında öznenin bilinmediği veya söylenmek istemediği tanımı yapılmıştır. Ancak verilen örneklerin tamamında söylenmek istememe anlamı vardır. Örnekle doğrulanmak istenen tanım eksik kalmaktadır.

C1 seviyesinde verilen dil bilgisi kurallarının bazılarında başkaca problemler bulunmaktadır. Bu problemlerle ilgili örnek aşağıdaki gibidir:

1.ünite sayfa 10:

“Geniş zamanın hikayesi (-A)rdI: Geçmişte yapılan ve süreklilik taşıyan işleri anlatmak için kullanılır. Geçmişte sürekli yapılan ama şimdi yapılmayan işleri, eylemleri, alışkanlıkları anlatmak için bu kip kullanılır.”

Örnek:

Selim gençliğinde pop müzik dinlerdi.
Çocukken erken yatmak istemezdim.
Sen buralara gelir miydin?
Çok param olsa, kendime güzel bir ev alırdım.

Yukarıda “Geniş zamanın hikayesi (-A)rdI” tanımının ardından verilen “Sen buralara gelir miydin?” örneği tanımdaki açıklama ile kesin uyumlu değildir. Anlamı muğlak bir şekilde kalmaktadır. “Çok param olsa, kendime güzel bir ev alırdım.” örneği ise bir varsayım anlamında bulunmaktadır.

2.ünite, sayfa 43:

“*Fiil + -sAymIş + kişi eki*: Bu ek, fiilin gerçekleşmesi dileğini, arzusunu ve bunun başkasından duyulduğunu ya da sonradan fark edildiğini belirtir.”

Örnek:

İlaçlarımı kullanmaya devam etseymiş, daha çabuk iyileşecektmiş.

Yorgun olmasaymış, bu akşam bize yemeğe gelecektmiş ancak yorgunmuş.

Emniyet kemerim takılı olmasaymış kim bilir başıma neler gelecektmiş.

Aylin, çok fazla beklememek için mülakata daha mı geç gitseymiş?

Yukarıda verilen tanımda “-sAymIş” dilek şart kipi bir istek bağlamında anlatılırken verilen örneklerin tamamı bu bağlam dışında şart anlamı ifade etmektedir. Bu açıdan bakıldığında tanım ve örnek anlamı muğlak bir durum oluşturmaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı setini dil bilgisel açıdan içsel tutarlılığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda incelenen Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı Setinden bazı çıkarımlar yapılmıştır.

Verilen dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıralı ilk problemde bulunan bulgulara bakıldığında Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı Setinde dil bilgisi açıklamaları ve örnek sıralaması arasında bir uyumsuzluk olduğu sonucuna varılmıştır. İncelenen kitap setinde A1 seviyesinde 2, A2 seviyesinde 2, B1 seviyesinde 4, B2. Seviyesinde 2, C1 seviyesinde 7 tane bulunduğu gözlemlenmiştir. Verilen dil bilgisi açıklamalarının birbiri ile paralel olmasının ve aynı sırada verilmesinin öğrencinin öğretilen dil bilgisi konusunu daha iyi kavrayıp pekiştireceği düşünülmektedir.

Dil bilgisel öğelerin işlevlerinin sıralı ve maddeli şekilde verilmesi ikinci problemde bulunan bulgulara bakıldığında Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı Seti A1 seviyesinde 0, A2 seviyesinde 5, B1 seviyesinde 4, B2 seviyesinde 3, C1 seviyesinde 11 tane bulunduğu görülmüştür. Dil bilgisel öğelerin işlevlerinin sıralı ve maddeli şekilde verilmesinin işlevlerin açıklamalarının birbiriyle karışmamasını, işlevleri ayırt edici şekilde listelenmesinin öğretime katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Dil bilgisel öğelerin tanımlanmayan ancak örneklerde veya alıştırmalarda görülen işlevleri problemde bulunan bulgulara bakıldığında Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı Seti A1 seviyesinde 0, A2 seviyesinde 2, B1 seviyesinde 1, B2 seviyesinde 2, C1 seviyesinde 7 tane bulunduğu görülmüştür. Dil bilgisi öğretiminin kalıcı olması için net bir şekilde verilmesi ve verilen tanımla örneklerin tutarlı olması gerekmektedir. Tanımlarda verilmeyen işlevlerin örneklerde verilmesi öğretimin net ve tutarlı olmamasına sebep olacaktır.

Verilen alıştırmaların hedeflenen dilbilgisi konusundan farklı cevaplara açık olması problemde bulunan bulgulara bakıldığında Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı Seti A1 seviyesinde 1, A2 seviyesinde 2, B1 seviyesinde 4, B2 seviyesinde 2, C1 seviyesinde 4 tane bulunduğu görülmüştür. Verilen dil bilgisi işlevleri alıştırmalarla pekiştirilmek istenmektedir. Ancak verilen alıştırmaların öğretilen işlevlerle net bir bağlamda

hazırlanmaması öğrencilerin önceden öğrendiği dil bilgisi yapılarıyla yeni öğrendiği dil bilgisi yapılarını karıştırmasına sebep olacaktır.

Bulgular bölümü diğer problemler bölümünde kitaplarda çok olmayan ama sorun olacak nitelikte olan bazı problemler bulunmaktadır. Bu problemlerden ilki Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı Seti A1 seviyesinde verilen dil bilgisi tanımlarının tek dilli bazen iki dilli şekilde verilmesidir. Dil bilgisi yapılarının tek dilli veya iki dilli olarak devamlılık sağlamaması başlangıç seviyesinde olan bir öğrencinin kitap tutarlılığını sorgulaması gibi problemlere sebep olabilecektir.

Bulunan ikinci bir problem ise soru eki veya negatif “-mA” ekinin cümleye dâhil olduğunda farklı bir anlam ifade etmesi ve tanımlarda sadece işlevlerin pozitif yapılarda tanımlarının verilmesidir. Dil bilgisi işlevlerinin tanımda sadece pozitif bir anlamda verilmesi ardından da negatif ve soru cümleleri verilmesi yapılan açıklamanın anlamsal olarak çelişmesine ve bunun sonucu olarak öğrencinin kafasının karışmasına sebep olacaktır.

Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı Setinde bazı dil bilgisel yapıların akademik bir üslup ile verildiği görülmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde başlangıç seviyelerinde ve ileri düzeylerde yalın bir dil kullanılması, günlük kullanımda dil bilgisinin uygunluğu ve anlamsallığının kavratılarak tanımlanması öğrencinin öğretilen dil bilgisi yapısını daha rahat bir şekilde uygulamasını sağlayacaktır. Bu yüzden verilen tanımların bu şekilde olması öğretim için daha faydalı olacaktır.

Seviyelerde bazı farklı yapılarda verilen dil bilgisi kuralları işlevlerinin tek bir açıklamada verildiği gözlemlenmiştir. İşlevlerin hangi yapıya ait olduğu belirsiz bir şekilde tek bir tanımda yer alması verilen bu iki kavramın hangi yapıya ait olduğu belirtmemesi dil bilgisi yapısında muğlaklık oluşturmaktadır. Oluşan bu muğlak durumlar ise öğrencilerin öğrendikleri işlevleri net bir şekilde öğrenememesine sebep olacaktır. Son olarak ise verilen örneklerin tanımları tam olarak karşılamadığı ve muğlak bir durum oluşturduğu görülmektedir.

Bu bölümde incelenen Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı Setinden elde edilen sonuçlara göre şekillendirilmiş öneriler maddeli şekilde verilmiştir:

- Öğretimin daha etkili ve kalıcı bir hale getirilmesi için verilen dil bilgisi açıklamaları ve örnekleri aynı sırada verilmeli ya da her açıklamanın örneği açıklamanın hemen altına yazılmalıdır.
- Dil bilgisi öğelerinin işlevleri sıralı ve maddeli bir şekilde değil virgüllerle ayrılarak tek bir metin halinde verilmektedir. Dil bilgisi işlevlerinin sıralı ve maddeli bir şekilde verilmesi öğrencinin dil bilgisi işlevlerini algılamasını ve ayırt etmesini kolaylaştıracaktır.
- Dil bilgisi öğretimi sırasında verilen tanımlara uygun örnekler verilmeli öğretilen dil bilgisi konusu pekiştirilmelidir. Örneklerde verilen her işlevin tanımda yer alması ve tanımda verilmeyen işlevlerin muğlak bir durum oluşturmaması için örneklerde yer almamasına dikkat edilmelidir.
- Öğretilmesi hedeflenen dil bilgisi yapılarını pekiştirmek için verilen birçok örneğin öğretilen önceki dil bilgisi işlevlerine de açık olduğu görülmektedir. Verilen alıştırmalardaki örnekler daha net bir bağlamda ve ayırt edici olmalıdır.
- Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı setini iki dilli mi tek dilli mi olduğu konusunda bir netlik bulunmamaktadır. Bazı seviyelerde sadece İngilizce açıklamalar verilmektedir. Kitaplar ortak bir çerçevede hazırlanmalı ve tutarlı olmalıdır.
- Öğretilen dil bilgisi işlevlerinin hem pozitif hem negatif hem de soru halinin cümlelere kattığı bütün anlamlar tanımlarda yer almalıdır.
- Verilen dil bilgisi tanımlarının akademik bir üslup ile değil daha yalın bir Türkçe ile verilmesi öğrencinin öğretilen dil bilgisi yapısını kullanımının daha kolay olmasını sağlayacaktır. Bu nedenle verilen tanımlar daha yalın bir Türkçe ile verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Ağar, M. E. (2004). Türkçe öğretiminin tarihçesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C.1, 1-10.
- Aksan, Doğan (1977), *Her yönüyle dil: Ana çizgileriyle dilbilim I*. Türk Dil Kurumu Yayınları, 244 s.
- Avcı, Y. (2002). “Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin kültür ve yöntem boyutu”, <https://yabancilaraturkce.com/component/k2/item/133-turkcenin-yabanci-dil-olarak-ogretiminin-kultur-ve-yontem-boyutu.html> (Erişim tarihi: 14.04.2023)
- Avcı, Y. ve Küçük, S. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil bilgisi öğretimi. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish*, 12: 49-67.
- Avrupa Konseyi (2013). *Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi: Öğrenim, Öğretim ve Değerlendirme*. Frankfurt: TELC. http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/04144518_CEFR_TR.pdf adresinden alınmıştır.
- Barın, E. (2010). Yabancılar Türkçe öğretimi amacıyla yazılan “ecnebilere mahsus” elifbâ kitabı üzerine. *Türklük Bilimi Araştırmaları* 27: 121-136. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16968/177226>.
- Başkan, Ö. (1983). Dil kullanımında verimlilik açısından tikel sözlükçe. *Türk Dili Dergisi, Dil Öğretimi Özel Sayısı*: 136-145.
- Bayyurt, Y. (2009). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültür kavramı ve sınıf ortamına yansımaları, yabancılar Türkçe öğretimi politika yöntem ve beceriler*, Edt.; Yasemin Bayyurt ve Derya Yaylı, Anı Yayıncılık, s. 54-60.
- Bölükbaşı, F. (2021). *Yabancılar Türkçe dil bilgisi öğretimi*. Kültür Sanat Basımevi, 162.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi, 368 s..
- Cerit, Ü. (2021). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarında dil işlevlerinin kullanımı üzerine bir değerlendirme: A1 örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 242 s.
- Demircan, Ö. (1990). *Yabancı dil öğretim yöntemleri*. Ekim Eğitim Yayıncılık, 456.
- Demirekin, M. (2016). Yaklaşımdan Tekniğe Yabancılar Türkçe Öğretim Yöntemleri ve Yöntem Sonrası Dönem, *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: Kuramlar-Yöntemler-*

Beceriler-Uygulamalar, Edt.; FarukYıldırım, Burak Tüfekçioğlu, PEGEM Akademi, s. 43-77.

Demirel, Ö. (1999). *Öğretmen el kitabı*. Pegem Akademi Yayınları, 176 s.

Demirel, Ö. (2007). *Yabancı dil öğretimi*. Pegem Akademi Yayınları, 206 s.

Doğru, E. ve Özkan, M. (2023). Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki okuma metinlerinin dil bilgilisel açıdan incelenmesi (Yeni İstanbul uluslararası öğrenciler için türkçe ders kitabı-A2 örneği). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 12(31): 274-286.

Doyumağaç, İ. (2017). *Yabancılar için Türkçe ders kitaplarında dilbilgisi öğretimi*. Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 263 s.

Erdem, D., Gün, M. ve Sever, P. (2015). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan yöntemler, kullanım özellikleri ve eleştiriler. *Turkish Studies*, 8(9): 297-318.

Erdem, İ. ve Çelik, M. (2011). Dil bilgisi öğretim yöntemi üzerine değerlendirmeler. *Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(1): 1030-1041.

Ergin, M. (1995). *Türkçe ve dilbilgisi öğretimi*. *Türk Kültürü*, 33: 65-67.

Fidan, D. (2016). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarındaki dilbilgisi konuları ve öğretmen- öğrenci görüşleri. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(14): 257-276.

Göçer, A. ve S. Moğul. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili çalışmalara genel bir bakış. *Turkish Studies*, 6(3): 797-810.

Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazım eğitimi*. Gül Yayınevi, 337 s.

Gömleksiz, M. N. ve Elaldı, Ş. (2011). Yapılandırmacı yaklaşım bağlamında yabancı dil öğretimi. *Turkish Studies*, 6(2): 443-454.

Günday, R. ve Aycan, A. (2018). Eylem odaklı yaklaşıma göre sosyal bağlama dayalı yabancı dil öğrenme. *International Journal of Language Academy*, 6(3): 146-159.

Güneş, F. (2014). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Pegem Akademi, 408 s.

Gür, H. (1996). Dil öğretim yöntemleri 10: Toplulukta dil öğrenme. *Tömer Dil Dergisi*, 4: 62.

Güven, A. Z. ve Özbilen, U. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin ders kitapları hakkındaki görüş ve önerileri (İstanbul Türkçe Öğretim Seti). *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö7): 80-91.

Güzel, A. ve Barın, E. (2013). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi*. Akçağ Yayınları, 310 s.

- Hepçilingirler, F. (2005). *Öğretenlere ve öğrenenlere Türkçe dil bilgisi*. Remzi Kitabevi, 375 s.
- İşler, T. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarında yer alan +lı/+lu ve +sız/+suz ekleri üzerine. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(1): 301-316.
- İltar, L. (2022). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisi öğretimi hakkında öğretici görüşleri. *International Journal of Eurasian Education and Culture* 6(14): 1658-1689.
- İşcan, A. (2014). Yabancı dil öğretimi ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin tarihçesi. *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi*, Ed.; Abdullah Şahin; Pegem Akademi, Ankara, s. 5-49.
- İşler, T. (2019). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kitaplarında Yer Alan +II/+IU ve +sIz/+sUz Ekleri Üzerine. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(1): 301-316.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım, 368 s.
- Karataşer, B. (2017). Sultan II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Politikası Hakkında Bir Değerlendirme. *International Journal of Social Science*, 57: 423-434.
- Kayasandık, E. (2018). *Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretim yöntemlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 101 s.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15: 170-189.
- Koçak, N. (2019). *Yabancılar Türkçe öğretimi kitap setlerinde dil bilgisi öğretimi*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 120 s.
- Korkmaz, Z. (1996). Gramer Konularımızla İlgili Bazı Sorunlar. *Türk Dili*, 553:3-18. https://tdk.gov.tr/dosyalar/TDA/2002_1/2002_1_05_Korkmaz.pdf adresinden alınmıştır.
- Köksal, D. ve Varışoğlu, B. (2014). Yabancı dil öğretiminde yaklaşım, yöntem ve teknikler. *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: Kuramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler*, Ed.; Abdullah Şahin; Pegem Akademi, s. 81-111.
- Memiş, M. R. ve Erdem, M. D. (2013). Yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemler, kullanım özellikleri ve eleştiriler. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(9), 297-318.
- Öncül, V. ve Gönen Kayacan, S. (2022). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ad durum ekleri ve ad eylemlerin öğretimi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(1): 51-92.

Şahin, Y. (2013). *Farklı boyutlarıyla yabancı dil öğrenimi ve öğretimi*. Eğitim Yayınevi, 192 s.

Tunçel, H. (2014). Yabancı dil öğretimi ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin dil bilgisi: Nasıl, Neden ve Ne kadar? Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi. *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: Kuramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler*, Ed.; Abdullah Şahin; Pegem Akademi, s. 395-415.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, 448 s.

Yıldız, Ü. ve Tunçel, H. (2014). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Öneriler, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi. *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: Kuramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler*, Ed.; Abdullah Şahin; Pegem Akademi, s. 175-205.

Yılmaz, Ö. (2018). Yabancı dil olarak öğretiminde metin odaklı dil bilgisi öğretimi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 366 s.

Zorbaz, K. Z. (2013). Yabancılara Türkçe öğretiminin tarihi seyri. *Yabancılara Türkçe Öğretimi*, Edt.; Mustafa Durmuş ve Alparslan Okur; Grafiker Yayınları, Ankara, s. 159-169 s.

URL-1 (2023). <https://sozluk.gov.tr/>, Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (23.04.2023).

URL-2 (2023). <https://www.yee.org.tr/>, Yunus Emre Enstitüsü, (23.04.2023).